

Spet poganja bujna njiva,
Z njivo greda, vrt in griva —
Li pognal si tudi ti
Lepih čednostij kali?

Gaj in travnik spet vonjavo
Razprostirata v daljavo —
Ali ti, kako živiš,
Ali s čednostmi duhtiš?

S ,krono stvarstva' se ponašaš,
Pa res stvarstvo v vsem prekašaš?
To le ti poprašaj se,
Prej pa ne ponašaj se!"

M. Prelesnik.

Fra Angelico.

(Spisal profesor *dr. Anton Medved.*)

Slovensko občinstvo, ki čita „Dom in svet“, se še morebiti spominja mojega spisa, ki sem ga v le-tem listu objavil leta 1894. z naslovom: „Rim, središče lepih umetnostij.“ V razpravi se omenja tudi ime: Fra Angelico, po naše: brat Angelik. Njegovo življenje in delovanje je bilo tam čisto kratko opisano v nekaterih skromnih vrsticah.

Velik umetnik je bil, slaven slikar XV. veka — Fra Angelico. Imenujejo ga celó očeta novejšega slikarstva; začetnik je novodobne umetnosti. Od njega so se učili vsi sloveči, nedosežni mojstri zlate dobe lepih umetnostij; njegov učenec je bil preslavni Rafael; Michelangelo ga je posnemal; na njega so kot na vzor zrl in še zró najboljši kiparji in slikarji. Njegova dela so blesteče solnce, čegar žarki odsevajo iz premnogih umetnostnih del.

A slaviti ga moramo še v drugem oziru. Fra Angelico je tako ljubka oseba, da ga strmé občuduje vsakdo, ki ga pozna; toda ne samo občuduje, temveč i ljubiti ga mora. Ako v duhu gledam dolgo vrsto zaslužnih mož, bodisi vojskovodij, junakov, bodisi umetnikov in literatov, ne vem, kje bi našel tako prikupljivo prikazen, kakor je on. Zato so ga zvali sovrstniki: Angelika, angeliskega brata, v samostanu so mu celó pridejali priimek: *il beato*, blaženi, sveti brat! Ljubeznivost njegove osebe je umrla,

a nebeška miloba in rajska ljubeznivost njegovih del še živi; na njih se naslajamo lahko še dandanes. Ona so neminljiva, nesmrtna. V njih se zrcali njegovo plemenito bitje, njegov vzvišeni duh, njegova čudapolna umetniška moč. Z našim dičnim pesnikom smelo rečemo, oziraje se na njegova dela:

Kot solnce se žari nevgasno
In svet oživlja z visočin,
Svit tvojih del bo sijal jasno
In nam pomlajal tvoj spomin.

Ni-li umestno, da „Dom in svet“ natančneje seznani slovensko občinstvo s tem orjakom na polju lepih umetnostij? Saj ima ravno „Dom in svet“ prelepo nalogo, med Slovenci širiti umetnosti, blažiti umetnostni vkus med narodom in ga poučevati s podobami in z vspodbudnimi spisi.

A ne poznam snovi, s katero bi občinstvo v umetnostnem oziru natančneje mogel poučevati in globlje zanimati, kakor s poljudnim življenjepisom blaženega Fra Angelica. Nepristranska ocena njegovih toli odličnih del utegne vrhu tega vzbuditi veselje za lepe umetnosti. Kdor pozna življenje, izobrazbo in napredek umetnikov, ga umeje, vtopi se v njegovo delovanje, misli in čuti ž njim, ta postane tako rekoč sam umetnik. In če se take študije med ljudstvom širijo, se-li s tem ne povzdigne narodna olika, se-li ne vplemeniti narodni čut? Da, duh se mu

vname in navduši za lepe in vzvišene vzore. To je izdatna in visoka stopinja narodne vzgoje.

Tak namen ima ta-le spis.

Toda vrnimo se k možu, ki nam bo s svojim življenjem in z obilimi deli jasno sijal pred očmi. Kdo-li je? Od kod? Kdaj je živel?

Duhoviti Goethe pravi:

Hočeš umetnika prav spoznati,

Moraš k njemu se na dom podati.

Fra Angelico je imel krasen dom. Slavno znana Toskana je bila njegova domovina. O, to je rajsko lep kos laške zemlje. Kakor v okolici napoljski, sme se tudi o tej deželici reči s pregovorom: „Un pezzo della bellezza celeste, caduto sulla terra, — košček nebeške lepote, ki je pal na zemljo.“ Blizu cvetoče Florencije se razprostira mali okraj, Mugello imenovan. V njem je preprost trg Vicchio; tu je bil Fra Angelico rojen l. 1387. Njegov oče je bil grajščinski oskrbnik brez posebnega imetja. Drugega ni imel, kakor pošteno srce in brezmadežen značaj, kar je pa neizmerne vrednosti. Svojim otrokom je priskrbel prav odlično vzgojo; pošiljal ga je v bližnji samostan dobrotljivih očetov frančiškanov v šolo, kjer se je po lepem vedenju in posebni bistroumnosti med vsemi odlikoval.

Ko je bil v 20. letu Guido Tosini (to je bilo njegovo pravo ime) dovršil samostansko šolo, namenil se je po lastnem nagibu in po želji svojih starišev vstopiti v dominikanski samostan Fiesolski. A redovniki so bili ob vsprejemu ostri. Mladenič, ki je hotel vstopiti, moral je že biti učenjak. Takratni predstojnik, Ivan Dominici, ki je bil sam veleučan in radi globoke pobožnosti obče kot svetnik spoštovan mož, hotel je v samostanu vzgojiti le vzorne redovnike. Ko je potrkal l. 1405. poznejši slavn nadškof florentinski Antonin na samostanska vrata in prosil vsprejema, vprašal ga je Dominici: „Ti hočeš biti vsprejet, brate moj? Ali znaš celo knjigo ‚Decretum Gratiani‘ na pamet? Ne vsprejem drugih kakor le one, ki znajo ves Decretum.“ — In kolika knjiga je to! Sedaj se nam skoraj neverjetno zdi, da bi

jo kdo mogel znati na pamet. Ponižni bratje v starih samostanih so bili čvrsti korenjaki v učenosti.

Guido je imel gotovo vse potrebne lastnosti, zakaj bil je takoj vsprejet. Dali so mu ime brat Ivan = fra Giovanni.

Da pa pokaže, je-li res sposoben po vsem za samostan, pošljejo ga v novicijat v Kortono. Tu se je bratu Ivanu odločil poklic, tu je krenil njegov značaj na pot, po kateri je hodil odslej vse življenje. Čednosti, katere je prinesel že s seboj, so se tu le še bolj utrdile in se razrastle do one popolnosti, ki najsijajnejše diči pravega redovnika. In kakšen mora tak biti? Oni Dominici ga opisuje, ko pravi: „Dobrega samostanskega brata ne imenujem tistega, ki lepo psalme prepeva, dolgo moli, se rad posti, malo s svetom občuje, ne: le njemu dam spričevalo dobrega redovnika, ki je ves brezmadežnega značaja, čistega srca, in brezpogojno pokoren svojim predstojnikom.“

Brezmadežen značaj, čisto srce ... koga je odlikovalo v Kortoni v popolnejši meri kakor brata Ivana? Kdor hoče kaj vzvišene ustvariti in se visoko med vzore povzdigniti, mora v nramnostnem oziru stati na sinji višini dovršene popolnosti. Brat Ivan si je s svojim angelsko lepim vedenjem pripravljaval zlato bodočnost.

Ko je dokončal v Kortoni jednoletni novicijat, vrnil se je zopet v Fiesole l. 1408. A tu so ga čakali grenki dnevi. Kruti boji takratnega cerkvenega razkola so prihruli tudi v Fiesole v tihotni samostan. Ker redovniki niso hoteli pripoznati Aleksandra V. pravim papežem, so morali vsi odbežati v prognanstvo. Brat Ivan je dobil v prijaznem samostanu v Folignu varno zavetje. Toda tudi tukaj ni našel stalne sreče. Črna kuga je pregnala vse brate, ki so se še pečali s študijami. Ivan je vzel svoje knjige ter šel v že znani Kortonski samostan. Kmalu je došel do časti, po kateri je tolikanj hrepenel; kar je kipeče želelo srce, je dosegel: posvečen je bil v duhovnika.

Sedaj je bil pravi redovnik, tak, kakoršne si je želel njegov duhovni oče, sv. Dominik

ustanovitelj prezaslužnega reda. Brat Ivan, tako so ga še vedno zvali, je bil temeljito izobražen. Proučil je vse modroslovje, in ta beseda je imela v srednjem veku častnejši in širši pomen kakor dandanes. V bogoslovju si je kljub svoji mladosti priboril častno mesto med ondotnimi učenjaki; a hvalili so tudi njegovo veliko spretnost v godbi in obsežno izobraženost v naravoslovju, s čimer se je le malokdo takrat pečal. Brat Ivan bi bil čast delal vsaki vseučiliški stolici.

Sama učenost pa človeka ne osrečuje. Treba mu je tudi notranjega sladkega miru, one neizrekljive zadovoljnosti, ki kraljuje v

blagrovanih srcih trdnih značajev. Redovnik, ki ima popoln poklic za svoj skromni, a presrečni stan, se lahko povspe do takega miru, do take zadovoljnosti, kakor pravi redovnik, v pesmi o sebi peva:

Nikomur tu nisem na poti,
Na poti ni meni nikdó;
Kdo čisto veselje mi moti,
Kdo moti življenje mirnó?

Tak redovnik je bil brat Ivan; srečen, ne v posvetnem šumu, ne v zemeljskih radostih, temveč srečen v duši. Njegovo vedenje je kazalo nekaj nadčloveškega. Zato ni čuda, da so mu dali kmalu priimek: „Fra Angelico, brat angelski.“ Da, angelu

Fiesole.

je bil podoben po čednostih svojih, po dušnem in telesnem miru, po vzvišeni ljubezni do Boga in do bližnjega.

Iz teh vrstic si je lahko vsakdo v mislih naslikal brata Ivana v resnični obliki.

Njegovi predstojniki v samostanu ga niso odločili samo za študije. Spoznali so dobro ne le njegov razum, njegovo bistro glavico, temveč tudi spretnost njegovih čilih rok. Uvideli so, da je brat Ivan ustvarjen bolj za umetnost kakor pa za učenost in vedo. Radi tega so mu veleli posvetiti se predvsem umetnostim. Kakor pri vsakem redovniku, obveljalo je i pri njem načelo: okleni se pred vsem tiste stroke, za katero imaš največ zmožnosti. Drugi sa-

mostanski opravki ti niso mari; tudi ti ni treba skrbeti niti za stanovanje, niti za živž, niti za obleko, vse to ti dá samostan.

Srečni redovniki! Koliko lahko storé za svoj ožji smoter! Če namreč kreposten, nadarjen mož vso svojo pozornost ter svoje dušne in telesne sile obrača le na jedno podjetje, potem lahko visoko dospe.

Ni čuda torej, da so posebno v srednjem veku redovniki toliko dosegli.

Brat Ivan je torej odslej umetnik; v tej stroki naj deluje, tu naj uporabi svoje velike zmožnosti. Z umetnostjo naj pomaga, da njegov red doseže svoj visoki namen: čast božjo in blagor ljudij. Kakor drugi sobrati s plamenitim govorništvo, ali pa z

uma svetlim mečem, s korenitimi predavanji na katedri dosegajo z velikanskim uspehom oni namen, tako naj on deluje z umetnostjo. — Brat Ivan si je izvolil na širokem polju

lepih umetnostij slikarstvo. Zanje je čutil največ sposobnosti in najvišjo nadarjenost svojega duha, a tudi največje navdušenje svojega srca. (Dalje.)

Kdaj bo ljudem zmanjkalo prostora na svetu?

(Spisal prof. dr. Simon Šubic.)

V zadnjih desetletjih navdaje nekatere evropske vlade ne le strah pred socialisti, ampak tudi skrb, kam jih privêde v prihodnjih časih sedanja plodovitost in množitev človeškega rodú.

Ob preobilnem deževanju, ko rekam pri teka preveč vodé iz potokov in hudournikov, je prvo vprašanje in glavna skrb, ali so pač vodotoki dobro zajezeni po stranéh, da povoden ne razdene jezov, ne podere nasipov in ne poplavi raz njive in travnike žita in klaje, da ne izperó rodovitne zemlje in je ne posujejo s sipo, peskom in kamenjem.

Kitajski cesar, sin nebá, zapretí ob povodni nevarnosti vsem svojim vodogradnikom, da jih dene ob glavo, če niso marljivo ogradili velike reke Hoangho, ki dela toliko preglavic kitajski vladi z uničevanjem poljskih pridelkov in tudi ljudij. A kdo vpraša za množico, kjer je je preveč, če jo prav vzamejo valovi, da le ne pokvarijo pridelkov na polju! Kdo vpraša pri evropskih vladah po posameznih vojaki? Če pade, naj pade, saj ima kmet še dovolj sinov, da le konj ne pogine; ta pač dela skrb poveljnikom, ker je drag in ga ni dobiti povsod. A sina dá državlján zastónj! Veselje je, če se reši konjska četa, a koliko čistejše je veselje „sina nebá“ nad ugodnim vedenjem strahovitih rek, kadar prizanesó deželi s povodnijo! Veselega srca zaukaže mandarinom, da naj se opravijo darila bogovom rek v znamenje hvaležnosti. In nadalje veleval: „Zapovemo, da se pošlje glavnemu poveljniku rek deset velikih palic tibetanskega kadila.

Poveljnik naj jih daruje Njegovemu Veličanstvu, štirim mogočnim, zlatim kraljevskim zmajem. Na dalje naj obesi glavni ravnatelj po vseh svetiščih onih kraljevskih zmajev deske, katere bomo napisali z lastno roko v zahvalo njih dobrot. Vrh tega naj dobijo darove vsi uradniki, kateri so si pridobili kaj zasluženja za sedanje ugodno stanje ob rumeni reki!“

Vpričo take skrbi „sina nebá“ ne smemo zamolčati, da je kitajska ljudska plodovitost velika; Kitajcem že pomanjkuje zemlje, zakaj pri njih velja zakon, da porod dá vsakemu človeku pravico do kosa zemlje, da more živeti ob pridelkih. Je pa že toliko množice, da se poleg velikih rek, in sicer poleg Hoangho-ta vrši pregosto naseljevanje; vsak potrebuje neobhodno za svojo družino svojega kosa zemlje, da si še hiše ne upa postaviti na svoje zemljišče, češ da bi ne izgubil kaj pridelkov, ampak rajši biva na vodi po plovih. Zato jih vselej veliko pokonča vsaka huda povoden — in naredi se nekaj prostora za novi zarod!

Dasi pogubé razne nesreče na tisoče državljanov leto za letom, vendar prevelika gošča jih je; drug na drugega pritiskajo. Čeprav zadovoljni z najskromnejšim življenjem, vendar-le ne dobé v svoji domovini vsi dosti neobhodno potrebne hrane, zato se usipljejo povodni jednako čez meje kitajskega kraljestva in iščejo dela, zaslužka in živeža po vnanjih deželah.

Jednakega poplavljanja in razdejanja ljudskega imetja, kakor Kitajci ob povodni, bojé se evropske vlade od silovitih rok in lač-

Fra Angelico.

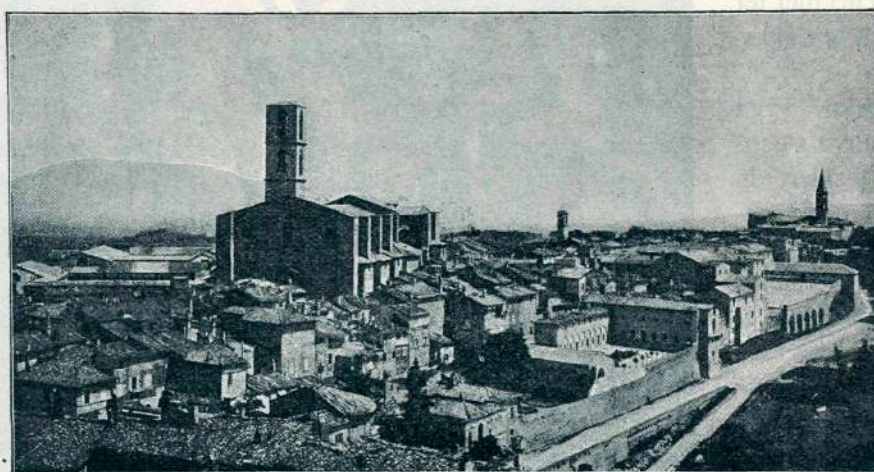
(Spisal profesor *dr. Anton Medved.*)

(Dalje.)

Za ta namen, da bi se izpopolnil v slikarstvu, mu je koristilo ravno prognanstvo v Kortoni. Dobro, da ni vedno ostal v Florenciji ali pa v njeni okolici. Tam so bili namreč nekateri umetniki zabredli na kriva pota umetnosti; razven tega pa je bilo tudi v Florenciji preveč razkošno življenje, čednost se je vedno bolj umikala strastem in razuzdanosti. V takem obzorju se pa osiplje

tudi umetnostim krasni nedolžni cvet. Z lepoto v zasebnem in javnem življenju se vselej pokoplje i ponosni vznos ter vzvišeni značaj umetnosti. Dobrotna usoda je odvedla brata Ivana z mesta, ki bi bilo vsaj začetkoma brezdvomno nanj slabo vplivalo.

A prišel je v Kortono, skoraj v središče onih krajev, kjer je še vel sveži, plemenito oživljajoči duh sv. Franciška Asiškega. Blizu

Perugia.

je bila Siena, kjer so takrat delovali mnogi jako nadarjeni umetniki. Pred očmi mu je blestela zlata Perugia, ki je v isti dobi dobila svoje največje umetnostne zaklade, s katerimi se še dandanes ponaša.

V tem času (1407—1418) so nastale njegove prve slike.

Prvenec njegove umetnosti, vsaj kolikor je znano v zgodovini, je slika na podnožju velikega oltarja v kortonski katedrali. Predočuje dva prizora iz življenja sv. Dominika.

Ni še dovršena; je še pač mladeniški poskus. Umetnik je še gojenec. Dandanes je slika že silno zastarela, barve so otemnele,

tako da je skoraj težko spoznati, kakšna je bila slika v prvotni, sveži obliki. Visoko se ceni le radi tega, ker je slika brata Ivana. Razvrstitev oseb je še okorna, postave so preveč odrevene, s kratka: slika še ni dovolj zrela. A vendar kaže slika velikanski korak v tem, da je slikana na opresnem, kar do takrat ni bilo običajno: prej so poznali skoraj jedino le mozajik.

A mnogo više kakor le-ta stoji njegovo drugo slikarsko delo: Marija z Jezusom. Ta slika je tako dovršena in tako lepa, da marsikateri ocenjevalci menijo, da je najlepša med vsemi, kar jih je Fra Angelico dovršil.

V sredi vidiš Marijo z Jezusom, stoječim na njenih kolenih. Mati nosi rudeče-modro oblačilo, dete je ogrnjeno z belo, snežno tančico. Otrok drži v ročicah rudečo cvetlico. Na levi in desni od Marije stojita dva angela, ki nosita v belih posodah pisane rožice. Tudi pred Marijo stojé lončki z bujnim cvetjem.

Kje je lepota na sliki? V čem je občudovati njena nenavadna umetnost?

Postojmo pri njej ter se poučimo o teh vprašanjih!

Poglej sliko! Pred vsem je čudovito ganljiv obraz Jezusov in Marijin. Ni sicer naravne lepote, a nekaj skrivnostno - tajnega, nekaj svetega ti sije iz teh obrazov. Vrh tega še opaziš, ako premišljevaš ogleduješ oba obraza, oni dve lastnosti, kateri sv. pismo tema osebama v prvi vrsti pripisuje: na Mariji ponižnost, skromnost, zatajevanje same sebe, kakor bi hotela reči: „Glej, dekla sem Gospodova, zgodi se mi po tvoji besedi!“ Toda vse drugače pri Jezusu; čeravno je še dete v nežnih letih, vidiš vendar v vsej njegovih prikazni: velečastvo, kraljevo moč, vsegamogočno oblast. Kako ponosno in samozavestno stoji v naročju svoje ponižne matere! Zdi se, da bo

hipoma izustil besede, katerih pred njim še ni nobeden vladar, nobeden mogotec izgovoril:

Madonna.

Slikal Fra Angelico.

„Jaz sem svet premagal.“ — Istotako so dovršeno lepe angelske postave z vitko rastjo z nedolžnim, srečepolnim licem; tak mora

pač angel biti. A tisti slikar doseže vrhunec popolnosti, ki notranjost kolikor mogoče zvesto v zunanosti izrazi, ki ume bistvene notranje občutke in poglobitve lastnosti uprizoriti posebno na obrazu. Na tej sliki je Angelico to nalogo odlično dovršil.

Rahločutni estetik Foerster pravi lepo in resnično: „V tej sliki pozdravljaš pomlad novejšega, klasičnega slikarstva, po njej se razliva prvo umetniško veselje; zamaknjen si, ako pazljivo nanjo zreš. Najlepše je dete Jezus, ki kakor zlata danica čarobno sveti, in poleg njega dva angela, ki se tako ganljivo, rajsko-veselo smehljata, da bi ju hotel večno gledati.“

Začetkoma je slika visela na hodniku kortskega samostana. Bratje so ihteli, ko so klečé pred njo one častili, katere jim pred očuje. Ko je ljudstvo zvedelo o tem Ivanovem umotvoru, je hitelo v ogromnih trumah sliko občudovat. Samostan ni bil obširen dovolj, da bi obsegel neštete množice, bila pa je tudi nevarnost, da se podere vsled prevelike teže. Radi tega so sliko prenesli v cerkev, kjer se je od istega časa začelo nepretrgano romanje. Pod to sliko bi bil pač lahko zapisal besede našega pesnika:

Končano. Take slike ni videl samostan
Še v cerkvi svoji stari, odkar blesti čez plan.

Večjo sliko je Fra Angelico uprizoril v oltarni sliki, v koji je v bojah podal znani čudež: „Sv. Nikolaj konča lakoto.“ Blizu Napolja so razsajale grozne kužne bolezni, provzročila jih je strahovita lakota, ki je ugonobila že na stotine ubogih ljudi. Obupano ljudstvo je jelo moliti, prositi, rotiti Boga, naj pomaga v sili. Škof jih je vnemal in vspodbujal, naj vstrajajo v pobožni molitvi. Tu je prijadrala hipoma — nikdo ni vedel, od kod — ladija, obložena s krepilnimi jedili. Bila je res čudovita pomoč od Boga, poslana po priprošnji sv. Nikolaja, čegar podoba veličastno plava nad ladijo po zraku. Mladenci izlagajo posode, polne zaželenega živeža. — To je bila snov sliki brata Ivana. Prej je bila slika obče priznana kot slaven in pomenljiv umotvor, sedaj se nahaja v vatikanski zbirki, a svojo ve-

ljavo je izgubila, ker so barve vsled visoke starosti že močno obledele.

L. 1418. so dominikani zopet dobili divni samostan Fiesole. Na prijaznem hribčku leži, zroč na dražestna polja, cvetoče vrtove in bogate vinograde, ki se razprostirajo daleč krog in krog. Sredi ravnine, ob šumeči reki Arnu pa leži roža laških mest, Florencija, Firenze la bella, polna prekrasnih cerkev in palač.

V florenških cerkvah so tekmovali najboljši takratni umetniki na Laškem; posebno v slikarstvu so bili v kratkem času dospeli do izdatne, jako častne višine. Fra Angelico je s svojo umetnostjo in s svojim vplivom pripomogel, da je bila Florencija odslej za nekaj let v umetniškem oziru prvo mesto cvetoče Italije. Za cerkev S. Maria Novella je dovršil sloveči Cimabue čudovito veliko Marijino podobo, katero je ljudstvo l. 1280. v velikem številu zbrano, preneslo na oltar. „Marijina lepota na sliki — tako pripoveduje zgodovinar one dobe, Strozzi — je bila tako sijajna in srca presunljiva, da ljudstvo tri dni in tri noči zaporedoma ni hotelo cerkve zapustiti, da bi se le moglo diviti tej nepopisni krasoti; solze veselja so tekale v taki obilici, da so mnogim oči od samega joka zbolele.“ V cerkvi Santissima Annunziata je visela druga, ne manj slavna podoba Marijina. Tje je brat Ivan pogosto zahajal molit in Mariji slavo prepevat, a tudi blažiti svoj umetniški čut ter se vnemat za velika dela. Srce mu je bilo polno vzorov in načrtov, domišljija mu je v čarobnih potezah kazala umotvore, katerih naj se loti. Čas krepkega delovanja je sedaj prišel bratu Ivanu.

Tudi umetnikov je več spoznal; ž njimi se je posvetoval, uril in krepil v umetnosti. Poseben prijatelj in vzgled plemenitega umetnika mu je bil Don Lorenzo Monaco, ki je v Florenciji slovel kot najboljši slikar.

Kmalu po prihodu v Fiesole je moral brat Ivan začeti slikati za samostan. Slike njegove v tej dobi so veleslavne; spadajo med najboljše in najdražje umotvore klasične dobe.

Na steno v samostanski obednici je naslikal „Kristusovo križanje“. Podoba

je bila silno lepa, sovrstniki je ne morejo dovolj prehvaliti. Kristus, Marija in Janez so v naravni velikosti. Ker so barve vsled prevelike vlažnosti sčasoma mnogo trpele, so celo sliko večkrat popravljali, ali bolje rečeno, poslabševali. Le-ta slika ima sploh žalostno, mučno zgodovino. Leta 1797. so bili v krutih bojih s puntarskimi Francozi menihi iz Fiesol pregnani; sloveča obednica je morala dolgo služiti za vojaško bivališče; pozneje so jo še bolj ponižali: naredili so v njej umetni vrt. Ker je pa Ivanova slika radi mokrote od leta do leta bolj ginevala, so jo zelo previdno z ometom vred odlučili, na veliko desko prilepili ter prepeljali v Pariz, tam so jo prodali mestnemu muzeju za 50.000 frankov. Onda se nahaja še sedaj. Iz visoke cene se lahko sklepa, kako velike vrednosti mora slika biti, ker so jo celo v onem divjem času prodali tako drago.

Jednako usodo je doživela neka druga, v istem času nastala slika brata Ivana. Naslikal jo je na steno v zbornični sobani. Leta 1849. jo je kupil bogati Rus Aleksij Dragomir za 46.000 lir; odlučili so jo ter prepeljali v Petrograd, kjer še sedaj krasi državno zbirko lepih umetnostij.

Zopet drugo sliko, „Marijino označenje“, so iz cerkve v Fiesolah oropali Francozi ter jo l. 1812. uvrstili med umetniške zaklade prebogatega Louvrea v Parizu.

Sliko „Marijino kronanje“, velepomembljiv umotvor, je kupil l. 1611. knez Marij Farnese za 1500 zlatov; to je ogromna vsota, kakoršna se one čase ni plačevala niti za najboljša klasična dela; to je pač znamenje, kako visoko so cenili vedno dela odličnega brata Ivana.

V Florenciji je imel Fra Angelico zelo ljubega prijatelja, soredovnika, brata Ivana Masija. Zanj je okrasil z jako lepimi slikami štiri rekvijarije (škrinjice za shrambo svetniških ostankov). To so v istini krasni umotvori. Na malem prostoru toliko samostalnih prizorov! Fra Angelico je med slikarji znan kot posebno vesten, marljiv, natančen umetnik. Nobena poteza ni površna, vsaka pičica ima svoj določeni, premišljeni

prostor, slučajnih črt pri njem sploh ni. Na nobeni sliki se pa brat Ivan ne kaže bolj vestnega kakor v teh malih slikah. Z občudovanja vredno gibčnostjo je vodil drobni čopič, zato so sličice tako dragocene. Ko je mladi Rafael videl jedno izmed teh slik, je dejal: „Lepše še ni nikdo slikal te snovi, in težko bi bilo umetniku, ta prizor samo posneti po bratu Ivanu.“ Ta sodba iz ust največjega vseh slikarjev je pač velepomembljiva.

Razven mnogoterih drugih slik, katere je Fra Angelico dovršil v tem času, slovi posebno slika: „Kristusa s križa snemajo.“ To je umetniško delo prve vrste; nekateri sodijo, da je to sploh do one dobe najodličnejši umotvor v slikarstvu. Cela skupina je mojstersko dovršena. Pred vsem je truplo Kristusovo izredno dobro slikano. Mrtvo truplo se zdi človeku grozno, srce preveč presune; vsi narodi so jedini v prepričanju, da ima mrtvo truplo nekaj neprijetnega, človeškemu čutu zopernega, skoro bi rekel, nekaj ostudnega na sebi. A tak predmet ni za umetnost, zakaj le kar blagodejno vpliva, to je predmet umetnosti. In glej, kako si je znal tu umetnik pomoči! Kristusovo truplo se namreč ne zdi mrtvo, temveč kakor bi spalo, in sicer trdno, mučno, skeleče spanje. Roke in noge še niso odrevenele, še niso popolnoma trde, temveč se še vijejo. To je jako duhovit poskus brata Ivana, kako bi tužno in zoperno resnico umetniško predočil prikupljivo. Tudi vse druge osebe, ki so zbrane v harmoničnem krogu okoli križa, so mojstersko posnete po življenju. Odlično zadeta je posebno Marija Magdalena, ki v svoji spokornosti Jezusu noge poljubljuje; na obrazu se ji še vidi stud in žalost, ki razjeda njeno srce. Med ženami sedi Mati Gospodova, sedi v znamenje večje časti ter pričakuje, da bi ji Sina položili v naročje. Čez vse osebe je razlita grenka žalost, kar hoče umetnik tudi izraziti s podpisom: „Plangent eum, quasi unigenitum — jočejo nad njim, kakor nad jedinorojenim.“ (Zach. 12, 10.)

Med osebami je videti tudi več drevja, kar se nam na gori pač čisto naravno zdi;

na tleh je zelena trava, vmes pa vse polno pisanih rožic. V tem se ta slika od vseh, ki jednak predmet predočujejo, razločuje. Čemu je neki Fra Angelico to storil? On je imel do rožic, do cvetoče narave posebno veselje; nedolžno, navdušeno srce ljubi nad vse cvetlice, nedolžne narave čiste otroke. Brat Ivan je hotel te svoje ljubljence imeti tudi na tem odličnem umotvoru. V umetniškem oziru pa povečujejo rožice na sliki živahnost, cel prizor je nekako bolj živ, zanimiv.

V slikarstvu je ta umotvor visoke veljave. Nam že znani Foerster lepo in istinito piše: „Od starejših laških umetnikov sploh ni pričakovati, da bi kateri bolje to snov mogel obdelati kakor Fra Angelico, ki je z dramatično živahnostjo združil čudno natančnost v vseh posameznih delih. Tudi za njim ni nikdo boljše te snovi dovršil kakor on, ne izvzemši tudi Daniela da Volterra ne, čegar jednaka slika v cerkvi Santa Trinità ai Monti v Rimu vzbuja občno občudovanje. V tej sliki se je umetniku posrečilo, iz lirike, ki mu je pred vsem lastna, povspeti se visoko v dramatiko; slikati nam hoče silno bolečino mučenih src. A da nas ne bi ganil preveč in s tem tako rekoč užalil, je plemenito obdal to bolečino z lepoto, visokostjo in svetostjo oseb, tako da v celoti ni nič perečega, nič pretiranega; občudujemo le lepoto; kar bi nas zabolelo pri

smrti, je umetnik zakril s pajčolanom svoje umetnosti.“ Posebno znamenita in laskava je sodba, katero je o tej sliki izrekel duhoviti Francoz, odlični Karol Montalembert: „Oh, quelle surabondance d'amour de Dieu, d'immense et ardente contrition devait avoir ce cher fra Angelico le jour, où il a peint cela! comme il aura médité et pleuré ce jour là, dans le fond de sa petite cellule, sur les souffrances de notre divin Maître! Chaque coup de pinceau, chaque trait qui en sortait, semblent autant de regrets et d'amour, provenant du fond de son âme. Quelle émouvante prédication que la vue d'un pareil tableau! D'autres y voient simplement des oeuvres d'art, moi j'y aurai puisé, je le sens d'ineffables consolations, des profonds enseignements.“ (Oh, kako neizrekljivo ljubezen do Boga, neizmerno in goreče kesanje je moral imeti oni Fra Angelico, ko je to slikal! Kako je pač takrat premišljal in jokal v svoji mali celici nad trpljenjem našega božjega Učenika! Vsaka poteza njegovega čopiča, vsaka črta na sliki, so znamenja zatajevanja in ljubezni, ki vró iz njegove duše. Kje je tako ganljiva, tako govoreča slika? . . . Drugi vidijo morebiti v tej sliki preprosto umetniško delo: jaz čutim in slutim več, neizrečeno tolažbo, temeljit pouk.)

(Dalje.)

Pansimfonik.

(Spisal Veselko Kovač.)

Kdor je bil v Solnem Gradu, prepričal se je lahko, da ne pravijo temu starodavnemu mestu zastonj — „nemški Rim“: ponosen grad, veličastne cerkve, krasne palače, lepa lega in pa divna okolica človeka kar očarajo. Tudi drugih znamenitostij ima to alpsko mesto v obilici. Med največje znamenitosti tega mesta pa se mora prištevati brez dvoma svetovno znani pansimfonik.

Tujec ne ostavi preje tega mesta, dokler ni videl tega čudovitega umotvora. — Toda znamenitost solnograško samo videti ni nič posebnega. Ni namreč kak spominik, ali pa kaka krasna stavba, ne: vsa stvar ima obliko velikega harmonija. Pač si morebiti videl in slišal že najnovejše in najumetnejše ameriške harmonije; tebi torej ne morem povedati nič novega. Počasi! Vedi, da ni nikjer

V.

Vesel pri vas, čebelice, počivam,
Naslajam se ob vašem šumu;
Čudeč se vstrajnemu pogumu
Nazaj pogum ubegli sam dobivam.

Oblaki so vam krili solnce zlato,
Zaprli so vas v tesne panje,
Kot v zimi prikovali nanje,
Zaprli pridne bire cvetno trato.

In danes? V jasnem svitu solnce plava,
Ljubko je cvetje zadehtelo,
In ve hitite spet na delo,
Pri delu vnovič vam srce vzigrava.

Zato nesreča mene več ne bo strašila;
Če se nebo mi bo zmračilo,
Tem lepše se mi bo zjasnilo,
In jasni dan — dovolj mi bo plačila!

VI.

Srce nam pravi, da je res,
Razum pa večkrat to zanika.
Kdo med pravdo sezi vmes,
In kdo zasedi stol sodnika?

Razumne vōdi le razum
In ta naj bo na sodnem stoli!
Brezmiseln v srcu je pogum,
Srce brez smotra rado voli.

Zato razpor je v duši mnog,
Razpor med srcem ino glavo.
In marsikdo trpi ubog,
Ker srcu dá razsodno pravo.

F. S. Finžgar.

Fra Angelico.

(Spisal profesor *dr. Anton Medved.*)

(Dalje.)

Brat Ivan je bil čisto preprost v besedi in v dejanju. Po obedu je hodil s sobraty na vrt v razvedrilo, na kratek pogovor. Nekega dne mu je podal tovariš Evlogij belo ruto, rekoč: „Pa še tukaj nekaj naslikaj.“ Angelico je šel po čopič in barve, pripel ruto na zid ter v kratkem času naslikal „Beg v Egipet“. Sobratje, ki so bili priča hitremu slikanju, so strmeli nad Ivanovo umetnostjo. V nekaterih urah je ustvaril delo, ki je vzor preprostosti, a vendar povsem umetno. Sosebno postava Jožefova je ravno zaradi svoje preprostosti občudovanja vredna. Ta slika je bila leta 1508. prodana za tisoč zlatov za zbirko preslavnih Medicejev v Florenciji. Začetkom tega stoletja so jo ugrabili Francozi; ko so leta 1815. sklenili dunajsko premirje, je hotela dati francoska vlada visoko odškodnino mesto te slike, a Florencija je za-

vrgla vsak denar, da bi le zopet to preprosto sliko dobila v svoje palače. Posrečilo se ji je to; sedaj se slika nahaja v zbirki Galleria antica e moderna.

Znamenita je slika brata Ivana „Jezus je prinesel očakom v predpeklju odrešenje“. Jezus je prišel do predpekla; takoj se odtrgajo vrata, hudi duh jih še hoče pritisniti ter Odrešeniku vstop zabraniti, a poderejo se in sicer ravno nanj; pod vrati leži, zdrobljena je njegova moč. V čudovitem sijaju stopa v predpekel Izveličar, zastavo ima s seboj, znamenje zmage nad peklom. Kakšno veselje vlada med očaki! „Mir vam bodi!“ Kako jih je prešinil ta že tisoč, tisoč let zaželeni in pričakovani pozdrav! Sedaj so se dopolnile besede, ki stojé pod sliko: „Redemisti nos Deus in sanguine tuo ex omni tribu et lingua et populo“ (odrešil si

nas, o Bog, s svojo krvjo, iz vsakega roda in jezika in naroda). Obrazi židovskih očakov so značilni in pomenljivi za slikarja v 15. veku.

Fra Angelico je bil plodovit slikar. V svojem osemnajstletnem bivanju v samostanu Fiesole je dovršil 42 velikih, znamenitih slik, zraven pa nad 200 malih, za osebna stanovanja namenjenih. Slike so zelo drago plačevali; ker on kot redovnik ni smel denarja sprejemati, pripalo je vse samostanu, in samostan je v teh letih obogatel tako, da

so fiesolski menihi ustanovili lastno vseučilišče. In vse jim je fra Angelico z preprostim čopičem zaslužil, čeprav ni sam nikdar bogastva pozelel, nikdar pričakoval.

Takrat še ni bilo tiskarn. Knjige so še pisali, a pisali na pergament tako čudovito lepo in trpežno, da še dandanes nad takratnimi rokopisi strmimo. Naslovni list na slovečih knjigah je moral biti posebno umetno okrašen, z zlatom in srebrom semtertje pretkan. Posebno molitvene bukve imenitnih, bogatih oseb so bile dostikrat na neverjetno

Florencija.

lep način ozaljšane. Znano je bilo že, kako zna knjige lepo okrasiti brat Ivan. Iz cele Evrope so mu pošiljali dragocene knjige v olepšavo. Na vsakem knežjem ali kraljevem dvoru so bile knjige, od njega okrašene; visoki cerkveni in posvetni dostojanstveniki so si šteli v posebno čast imeti knjigo ali sploh kako listino, katero je čila roka brata Ivana okrasila z dražestno umetnostjo. V bogatih knjižnicah so take knjige pravi biseri in dragoceni zakladi zanimivega starinoslovja.

Leta 1436. se je preselil fra Angelico iz samostana fiesolskega, čegar čast je tako

visoko povzdignil, v Florencijo, divno kraljico cvetoče toskanske ravani. Razven Rima je Florencija še dandanes gotovo najbolj bogato mesto gledé na umetniške zaklade. Njene cerkve so vzgledno zidane in razkošno olepšane, njene palače vplivajo čarobno na gledalčeve oči.

Dominikanci so imeli prejšnja stoletja v Florenciji velikanski samostan svetemu Marku posvečen, ki se je po njem zval samostan sv. Marka. Sezidali so ga v letih 1360—1400 z ogromnimi stroški. L. 1876. je bil menihom deloma odvzet, v drugem nad-

stropju je laška vlada ustanovila znamenit muzej za umetnostne spomnike.

V umetniškem oziru je ta samostan vzorno zidan. V notranjščini ima širok dvor, deloma z vrtom zasajen, krog njega pa se razprostira vkusno zidan hodnik, lepo obokan; ponosni, dovršeno izsekani stebri so mu v oporo. Sobe so vse visoko zidane, luč se razliva kakor valovje tudi v najmanjšo stano.

Samostana se dotika redovniška cerkev, ki tudi popolnoma zadostuje vsem umetnostnim in verskim zahtevam.

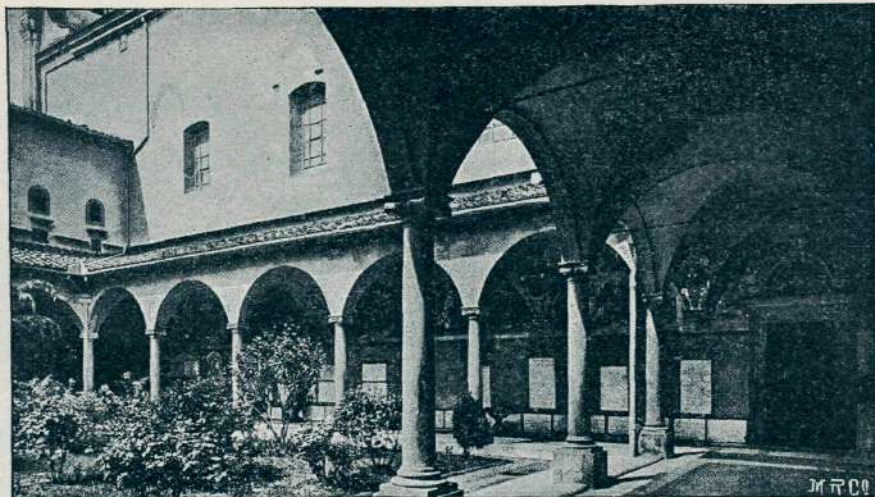
Tu sem je prišel brat Ivan. Moral je priti, pokorščina mu je velela. In zakaj je

prišel? Morebiti v svojo korist, morebiti, da najde tu prijetnejše in sladkejše življenje? Ne, tega redovnik ne išče, njegovo življenje je drugim posvečeno. Zanj velja človekoljubno načelo:

Odločno odpovej se svoji sreči,
Goreče išči drugim jo doseči,
Živeti vrli mož ne sme za se.

Prišel je, da bi po povelju svojega reda oslikal veliki samostan.

Takoj po prihodu je začel svoje delo. Prva slika, s katero je okrasil veličastno poslopje, je znana pod imenom „Jezus gost“. V pritličju je imel samostan več sob za goste, tujce in popotnike. Vsakdo, posebno pa po-

Hodnik v samostanu sv. Marka.

tujoči menihi so bili kot dobrodošli gostje sprejeti. Nad vrati v prvi sobici je ustvaril brat Ivan omenjeno sliko. Preprosta je, a v umetnostih velepomniljiva. V polpostavah, a v naravni velikosti vidiš tri osebe. Kristusa takoj spoznaš; popotnik je, visoko palico drži v rokah; nežni lasje se mu ljubko valijo čez vrat doli na hrbet. Oblečen je v siromašno kožuhovino; tako so se namreč oblačili popotniki in romarji v srednjem veku; sedaj je prišel v samostan prosit prenočišča. Pred njim stojita dva dominikanca. Prvi je prijel Jezusovi roki; tudi drugi je položil svojo roko Jezusu na ramo. Pozna se jima na obrazu, da vabita popotnika pod

streho; kakor ona učenca v Emavs gredoča, ga hočeta nekoliko zadržati, da bi pri njiju ostal. „Gospod, ostani pri naju, zmračilo se je že.“

To je ganljiv, umetniško dovršen predmet. Roke govorijo, oči prosijo, ljubezniva obraza vabita in Odrešenik, se zdi, da bo ostal. Vsi so zadovoljni, vsi srečni.

Kaj nam ta slika vse pové! Ne kaže nam uboštva Kristusovega, ki mora prenočišča prositi? Ponižnost in skromnost Jezusova, zraven neka nadnaravna vljudnost v vsej njegovi prikazni — vse bereš na sliki. In prijazna dominikanca izražata samostansko gostoljubnost. Zdi se, da čujemo opata v „Mutcu

osojskem govoriti z romarjem ob samostanskih vratih:

... Iz Rima si prispel,
In tu pri nas ostati, počiti bi se htél?
Le z manoj, mož pobožni! ...

Saj se mora reči o vsakem samostanu:

Utrujeni popotnik in revež nikdar,
Zastonj ni potrkal ob duri.

Naravna resnica je na tej sliki tako lepo izražena, da v njej prvi hip takoj spoznamo velikega umetnika. Zraven pa še ona nepopisna preprostost, skromnost, katero je znal le fra Angelico svojim slikam vdahnuti! Nič ni prisiljenega, nič nenaravnega.

Jednake oblike je v istem samostanu druga slika: „Kristus.“ Izveličar sedi; sklenil je roke; že hoče vstati in človeštvo blagosloviti.

Kako preprosta in vendar kako ganljiva je i ta slika! V Odrešeniku so tu čudovito lepo izražene vse lastnosti, katere o njem beremo. Po pravici pravi duhoviti St. Beissel, brata Ivana odlični poznavalec in navdušeni častilec: „Resno in velečastno se družijo v tej sliki preprostost in velikost, lepota in ganljivost.“ Oziraje se ravno na le-ti opisani sliki, izrekel je sloveči estetik prof. Ferd. Rodoni pomenljive besede, laskavo sodbo o samostanu sv. Marka: „Nelle mura di questo convento è impressa la monumentale storia dei più gloriosi tempi dell' arte fiorentina. L' Angelico chiude e riassume l' antica scuola toscana del risorgimento. Fra Giovanni è il pittore dell' idea. Grande e ornamento di questo bellissimo Cenobio, che illustrava colla sua dimora e coi suoi dipinti. (Na ozidju tega samostana je uprizorjena zgodovinsko slavna povestnica o najsijajnejših časih florenške umetnosti. Brat Angelico sklepa in odvarja staro šolo toskansko v dobi prerojenja. On je slikar idej. Velik je in dika tega prekrasnega samostana, katerega je proslavil s svojim bivanjem in s svojimi slikami.)“

To priznanje je opravičeno, ker celi samostan je Fra Angelico obdaril s prelepimi umotvori. Ni bilo sobe brez njegovega dela. Samostan je bil v nekaterih letih premenjen v slikarski muzej.

V prvem nadstropju na hodniku je dovršil čudno podobo, čudno po njeni lepoti, a čudno tudi po načinu njene zvršitve. „Marijino oznanjenje“ predločuje. V srednjem veku so ta prizor slikali navadno na pročelje ali nad velika vrata pri vhodu v cerkev, ker je prizor sam začetek, vhod v novi krščanski vek. Po laških običajih so ljudje večinoma zunaj sobe bivali, kakor je še pogostoma dandanes navada. Radi so v lopah pred sobami. Brat Ivan je tukaj Marijo Devico tudi tako vprizoril. Pod obokano lopo, obdano z jonskimi stebri sedi izvoljena Mati na preprostem stolčku pred svojo sobo. Angel je vstopil; vidi se, da se je ravno v trenutku zemlje dotaknil, zakaj perutnice so še dvignjene, na pol leteče iz sinjih nebeških višav. Slikar je posebno barve srečno zadel. Marijina obleka je rudeča, njeno ogrinjalo temnomodro, angelska obleka pa je svetlobela, a peruti se blestita v žarnem zlatu. Pred lopo je travnik, čegar zelena barva se z drugimi zliva v blagodejno harmonijo.

Ko angel Devico zagleda, pripogne koleno, položi roki na prsi in ponižno izgovori svoj rajski pozdrav: „Ave — češčenja si, Marija!“ Obraz in vse njegovo kretanje pravi, da hoče nekaj vprašati. A ona se prikloni ter položi tudi roke na prsi; zdi se, da usta zašepečejo: „Zgôdi se mi po tvoji besedi!“

Ves prizor je tako jasen, da gledalcu ni potreba razlage. Brez dvoma je imel Angelico pri tej sliki besede Dantejeve v spominu (Purgat. X. 34 sq.):

L' angel, che venne in terra col decreto
Della molt' anni lagrimata pace,
Ch' aperse 'l ciel dal suo lungo divieto,
Dinanzi a noi pareva sì verace
Quivi intagliato in un atto soave
Che non sembiava immagine, che tace.
Giurato si saria, ch' ei dicesse: Ave;
Però ch' ivi era immaginata quella
Ch' ad aprir l' alto amor volse la chiave.
Ed avea in atto impressa esta favella:
Ecce ancilla Dei, sì propriamente
Come figura in cera si suggella.

(Pred mano, angel stal je v svitu jasnem
Nosč iz neba ljudstvom odrešenje,
Ki v večnem sije blagru njim in časnem,
Odkar izrekel Devi je češčenje.)

Neskončno lepa njega je podoba,
Živ človek je in ne mrtvo kamenje;
Obseva bajno rajska ga svetloba
In „Ave“ pozdravlja že šepet
Ter ves prizor nebes obda miloba;
Pred njim pa, polna nadnaravne sreče,
Ponižno klanja se devic Kraljica
In „Dekla sem Gospoda“ tiho reče.)

Razven mnogih drugih slik v samostanu je še omeniti „Zadnja večerja“. Jednako snov obdeluje tudi Leonardo da Vinci v znani sliki v Milanu. A kolik razloček v zvršitvi!

Leonardo je vprizoril trenutek, ko je Jezus s težkim srcem in s pikro otožnostjo dejal: „Nekdo izmed vas me bo izdal.“ Kdo je ta? Vsi so prestrašeni. Nezaupno se spogledujejo. Sem li jaz? Ti? Je li oni? Dramatična je Leonardova slika.

Čisto drugače predočuje brat Ivan isto snov. On je pač učenec ljubezni. Zato je iz zadnje večerje posnel tisti trenutek, v katerem se ljubezen Gospodova kaže naj-sijajnejše: pri obhajanju učencev.

Zadnja večerja.

Slikal Fra Angelico.

Obhajilo je tukaj kaj preprosto! Tudi Marija kleči pred mizo ter čaka sv. obhajila iz rok svojega Sina. Jezus obhaja ravno Janeza, katerega je najbolj ljubil med apostoli, ta slika bodi torej i spomin te njune ljubezni. Judeža je brat Ivan skoraj popolnoma skril, samo glava se mu nekoliko vidi, kleči zadaj za onimi tremi učenci na desni strani omizja.

Angelico je bil blag, plemenit človek, vzorno dobrosrčen. Vse, kar nas zabolí in v srce rani, naj izgine po njegovem mnenju s prizorišča.

Čudno se komu utegne zdeti, zakaj je tudi Marija pri zadnji večerji in sv. obha-

jilu. To seveda ni zgodovinsko resnično. A Angelico nam ni hotel slikati zgodovinske resnice, ampak je izrazil čustva, katera naj bi nas prevevala pri sv. obhajilu. Naj bi se ob tej sliki dali poučiti oni, ki zahtevajo tudi za slikarstvo samo golo resnico.

Ideja, glavna misel v tej sliki je torej jako lepa, izdelava pa je nekako slabotna. Brez dvoma Fra Angelico sam slike ni dovršil, temveč je podal samo načrt, a dovršili so jo njegovi učenci, ki v slikarstvu še niso bili posebno vajeni in izurjeni.

(Dalje.)

Fra Angelico.

(Spisal profesor *dr. Anton Medved.*)

(Dalje.)

Zanimiva je slika v istem nadstropju: „Jezusa zasramuje jo.“ Odrešenik, v belem oblačilu, sedi z zavezanimi očmi. Pod njim sedi na desni njegova žalujoča mati, na levi pa njegov udani učenec sv. Dominik, ki v knjigah premišljuje njegovo trpljenje. Okoli Jezusa so znamenja njegovih muk: hudobna glava, ki nanj pljuje, roka, ki nad njim palico vihti, druga roka, ki proti njemu maha, zopet roka, ki privzdiga klobuk v njegovo zasramovanje.

Angelico ni hotel predočiti celih oseb, kakor da ne bi bile vredne, da vzbudi čopič pri potomcih spomin nanje. A kaj dela tu sv. Dominik? Brat Ivan je hotel s tem svoje sobrate opomniti, da naj po njegovem vzgledu večkrat premišljujejo Kristusovo trpljenje. Isto vidimo tudi v sledeči sliki.

Med najlepša dela brata Ivana spada po občem mnenju: „Kristusa v grob pokladajo.“ Razven Rafaelove slike z isto snovjo pač ni ganljivejše in srečnejše.

Jezusovo truplo leži v rokah onih oseb, ki so ga najbolj ljubile. Desna rama sloni v rokah njegove žalostne matere, ki vsa potrta žaluje ob grobu. Kakor da ne bi hotela dati svojega sina iz rok! Neskončna bol jo tare.

Komu potok solz ne lije
Videti bridkost Marije,
Grozno kot morjá grenkost.
Kdo presrečno ne žaluje,
Če to mater premišljuje
In trpljenja velikost?

V sredini je sorodnica Marija Salome z jako lepim, a z grenko žalostjo oblitim obrazom. Tu je notranji čut izborni, mojstersko izražen. Noge Odrešenikove pa objema spokornica Magdalena; ona, ki jih je še žive s solzami umivala, s svojimi lasmi brisala, poljubovala, se tudi mrtvih ne boji. A na levi kleči njegov ljubljeneec med učenci, sv. Janez,

ki se i od mrtvega učenika ne more ločiti. V ozadju vidiš dominikanca. Kdo-li je? Redovni oče sv. Dominik. Čemu je ta zraven? Ali ni izgubila slika s tem svoje zgodovinske znamenitosti? Da, nekoliko že. A pomisliti je, da Fra Angelico ni hotel samo zgodovine slikati, temveč tudi svoje brate poučevati. Sv. Dominik je velik in vnet častilec Kristusovega trpljenja; stoterokrat je o njem navdušeno govoril in tisoče ž njim k spokornosti privel. Radi tega naj se vsak sobrat, ki to sliko gleda, spomni, da i njemu velj slavni oče: „Premišluj tudi ti blaženi vzrok svojega odrešenja!“

Izkušnja uči, da dobre slike vspodbujajo k čednosti, slabe pohujšujejo in pehajo v strast. Angelicove slike so storile mnogo dobrega. Več kakor z lastnim vzornim vzgledom je koristil s svojim čopičem za povzdigo npravnosti in čednosti. Iz vseh njegovih umotvorov vidimo, da brat Ivan ni nobene snovi rajši in z večjo vnemo uprabljal kakor ravno trpljenje Kristusovo. Zakaj? Odgovori naj bistroumni zgodovinar francoski Michelet: „V globočini trpljenja Kristusovega ležé misli srednjega veka. Le-ta čas je popolnoma prešinjen s krščanstvom, kakor je krščanstvo prešinjeno s trpljenjem Kristusovim. Slovestvo, umetnost, različne iznajdbe človeškega duha, vse se naslanja na to večno skrivnost.“ V Milanu je bilo ob času brata Ivana 19 bratovščin sv. Križa, še več v Florenciji — znamenje, kako so takrat ta predmet občudovali, premišljali in častili.

Je-li torej čudno, da nahajamo to snov pri Angelicu tako pogostoma? Bil je zvest sin svojega časa; čutil in delal je ž njim, a tudi v nemal z vsemi svojimi močmi sovrstnike za vzvišene idejale, ki so prešinjali mišljenje in dejanje srednjega veka.

Brat Ivan je bil ves vtopljen v svojega trpečega Odrešenika. Zato ga je tako pogosto in tako dovršeno slikal. Odlični životopisec Vasari lepo pravi: „Brat Ivan je vedno čisto in pobožno živel, bil je postrežljiv in radodaren do ubogih in je zaničeval vso posvetno ničemurnost. Neprehoma se je uril v slikarstvu in ni hotel nikdar drugih kakor svete predmete slikati. Večkrat je rekel: „Kdor hoče Kristusova dela uprizoriti, mora biti vedno pri Kristusu.“ Svetniki, katere je slikal on, imajo več ugleda in več podobnosti s svetniki kakor katerega koli drugega mojstra. Pravijo, da brat Ivan ni nikdar čopiča v roke vzel brez molitve in nikdar ni križa slikal, da mu ne bi solze tekale po licu . . . Tako sposoben umetnik za cerkveno slikarstvo pa ne more biti nikdo drugi kakor le oni, ki istinito pobožno in ves v Kristusu živi.“

Ta resnica velja tudi še dandanes. Koliko slik moramo v tem oziru grajati po cerkvah in zasebnih hišah, kjer je v obilici videti dražestnega lišpa, a verskega in pobožnega duha malo. Zakaj? Ker je v slikarjem srcu manjkal duh brata Ivana.

Samostan sv. Marka je pravo zrcalo Ivanove duše in njegovih umetnostnih krepostij, kakor pravi odlični Beissel: „Le-ta samostan je pravi tempel, neminljiv spominik in životopis brata Ivana. Kako je čutil, kaj je znal, kaj je hotel, vse bereš v njegovih slikah po stenah. Dvojni mir — smrti in pokore se razliva po njegovih slikah v Kristusovem trpljenju. Ako jih pazljivo gledaš, te bo prisilil brat Ivan, da boš vedno globlje gledal.“

Nekaj desetletij za bratom Ivanom je gledal njegove slike navdušeni Savonarola; lepota in pristrčnost teh slik ga je pač tako vnela za krepost in navdala z onim neupogljivim pogumom v oznanjevanju нравnih resnic, katero občudujemo na njem, četudi ne odobravamo vseh njegovih del.

Bogati in za umetnosti vsi vneti Medicejci so bili veliki prijatelji učenih dominikancev, posebno pa brata Ivana. 36.000 goldinarjev v zlatu so podarili v olepšavo samostana sv. Marka; pozneje je Cosimo

Medici še 1500 cekinov veledušno poslal, da bi vse kolikor moči vkusno in sijajno napravili. Knezi in kralji so si namreč šteli v laskavo čast imeti lepe, bogate in z vsemi potrebščinami preskrbljene samostane, zakaj le-ti so bili sedeži srednjeveške omike, v njih so se gojile vede in umetnosti, v njih je cvetlo pesništvo, v njih so se večinoma sklepali veliki načrti v prospeh, napredek in blagor narodov.

Medicejci so pa samostan sv. Marka še iz osebnih ozirov ljubili in čislali, bil jim je njihovo družinsko svetišče. Za vse ude medicejske družine je velel Cosimo v samostanu uravnati lepo sobano, v kateri naj opravljajo izpoved in zasebne pobožnosti. Sobana naj bi bila ob enem znak medicejskega bogastva in radodarnosti. Radi tega je moralo biti v njej vse v kraljevem blesku.

Največjo krasoto pa je podaril sobani brat Ivan, ko je naslikal v njej diven umotvor: „Trije kralji molijo in obdarjajo Jezusa.“

Medicejci so bili znani po svoji izredni, razkošni darežljivosti; le-ta slika, ki predstavlja radodarne kralje, naj bi bila odsev, simbol njihove blagodejnosti. Fra Angelico je tu napel vse svoje sile. Hotel se je hvalnega izkazati v svojem in v imenu celega samostana velikemu mecenu.

In posrečilo se mu je. Malokje je brat Ivan svojo umetniško spretnost tako proslavil, kakor na tem umotvoru. Vsi, ki dela njegova poznajo, mu jedini neomejeno hvalo pojó. „Nežnost v načrtu, pravilnost v izdelovanju, lepota v barvah, ljubeznivost v osebah, vse je tukaj soglasno združeno“, pravi sloveči laški kritik Caldrini.

Navadno brat Ivan slik ni obdajal s posebnim zunanjim sijajem. A na tej očara gledalca tudi ž njim. Zlato barvo je razkošno uporabil; druge barve so svetloblesteče. Trije kralji imajo kraljeva oblačila. To njim pristoja.

Prinesli z jutra daljnega

So Jezusu darila:

Dišeče mire in zlatá

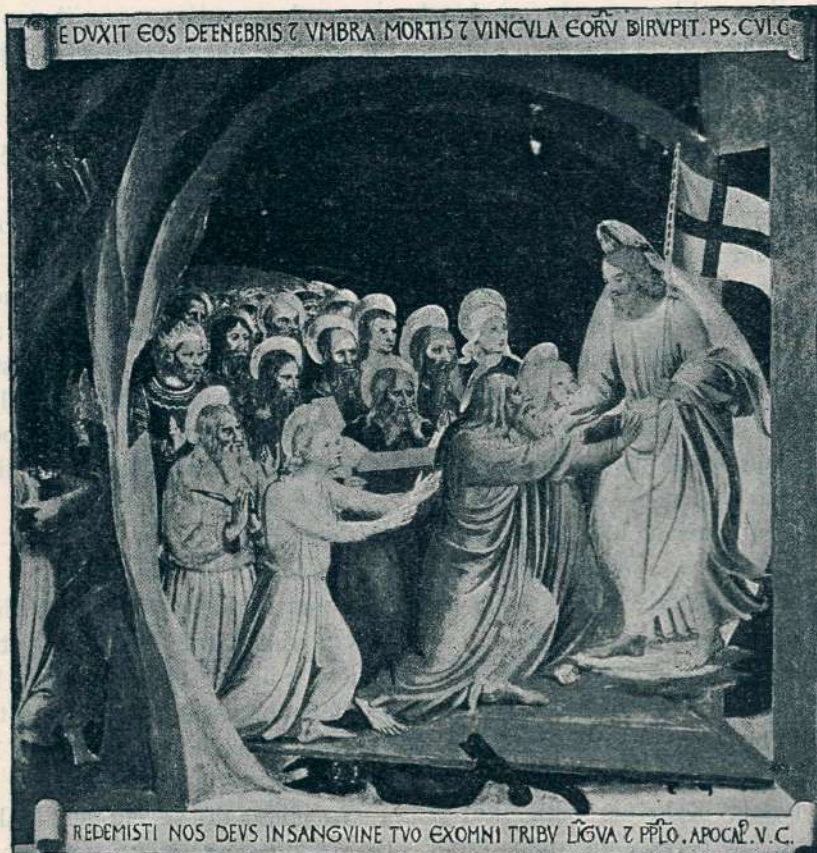
In dragega kadila.

Njihovo spremstvo je njim po dragoceni obleki in po vsem nastopu krasno uprizorjeno.

Slika je razumljiva na prvi pogled.

Nekoliko čudna se zdi prikazen trpečega Jezusa v podnožju. A pomisliti je, da je slika visoko na steni in poleg Gospoda je stajalo za Najsvetejše ali pa za kakšno relikvijo. Razven tega se pa ne sme pozabiti, da je i tukaj Fra Angelico uporabil snov,

katero je tako ljubil in v samostanu svetega Marka največkrat naslikal: trpljenje Kristusovo. Opomniti je ob jednom hotel vsakega Medicejca, ki je prišel sem v zlatu in demantih, da se naj nikar previsoko ne povzdiguje, temveč naj premišljuje trpljenje Izveličarjevo. Jednak utisek dela naj slika i na

Slikal Fra Angelico.

Kristus pred peklom.

druge. Verska čustva naj v njih obudi, da jim bo tudi v dušni blagor, kakor pravi narodna pesem:

Kot kraljem zvezdica nekdanj
Nam vere luč zdaj sije,
Le zvezda ta nas pelje v raj
Nebeške domačije.

V isti dobi, v samostanu sv. Marka, se je pečal Fra Angelico marljivo tudi s slikarstvom na platno. Od vseh strani so naročevali pri njem slike; prosili so ga in rotili za nje; visoke cene so mu obetali že za malenkostna dela. Posebno cerkve so si

šte le v čast, imeti kak kras v svojih prostorih od brata Ivana. A on je le malokatero prošnjo uslišal, ker je bil z delom preobložen.

Omenili smo že, da je Fra Angelico samo svete, verske predmete slikal; posvetne stvari se ni dotaknil. Ljubil je samo snovi, o katerih je vedel, da bodo verski čut povzdigovali, blažile in utrdile srca v krepostih. Posebno je pa jedna misel zanimala njegovega duha. Cele dni je bil v njo vtopljen, razmotrival jo je na vse strani, in ko je dovršil v duhu primeren načrt, jo je s spretnim

čopičem platnu izročil. Ta je misel o poslednji sodbi. O njej nam je zapustil Fra Angelico mnogo umotvorov velike vrednosti.

Med drugimi je dovršil sliko, ki mu je priborila slaven venec nesmrtnosti. Snov ji je vzel iz sv. pisma, iz prerokovanja Gospodovega. A brezdvomno je v tem oziru vplival nanj tudi pesnik Dante, čegar duhovita dela je Fra Angelico z vsem ognjem svoje duše ljubil in čislal.

Dante je bil v času brata Ivana sploh najbolj poljuden in priljubljen pesnik. Njega je proslavljalo vse. V svetlih palačah knežjih in kraljevih, kakor tudi v borni koči kmetiški, duhovnik in posvetnjak, vse je čitalo Danteja. Na prižnici so prednašali cele speve iz njegove „Divine komedije“ o peklju, o vicah in o nebesih; sloveči cerkveni govornik v Florenciji Philelphus je več let ob praznikih in nedeljah Dantejeve pesmi razlagal, na vseučiliščih so ustanovljali posebne profesorske stolice, da bi Danteja razlagali; v šolah so morali učenci na pamet učiti se ga; laskava čast je bila, veliko spevov znati na pamet. Poleg cerkve sv. Križa v Florenciji so mu postavili spominik in na njem se bere v zlatih črkah: „Onorate l'altissimo poeta! (častite največjega pesnika!)“

Poznal in globoko, temeljito proučil ga je tudi brat Ivan. Mogočno je vplival prvi krščanski pesnik na njegovo rahločuteče srce; že iz domoljubja ga je moral ceniti, zakaj bila sta si rojaka; pobožen menih ga je neutrudno bral, premišljeval in iz njega zajemal prizore za svoja nesmrtna dela.

Najbolj se Dantejev vpliv na brata Ivana pozna na slikah o poslednji sodbi. Mnogo je takih. Najlepšo je zvršil okoli leta 1440. Namenjena je bila za cerkev, za veliki oltar pri Sv. Katarini v Florenciji. Pozneje je prišla iz neznanih vzrokov na Nemško, kjer pa njene vrednosti niso poznali, ker takratnemu ljudstvu na Nemškem je manjkalo čuta za umetnosti. Sliko je dobil slednjič neki pek, ki ni imel pojma o veliki vrednosti tega zaklada. Leta 1808. jo je kupil Napoleonov

sorodnik kardinal Fesch. Po njegovi smrti jo je dobil Lucian Bonaparte, a iz njegove zapuščine jo je kupila angleška zbirka slik Lord Ward v Londonu. L. 1884. jo je pa pridobila berlinska galerija za 214.500 mark (= 130.000 goldinarjev). Iz visoke cene je razvidno, kolike vrednosti mora biti.

Slika je res veličastna. O jednaki snovi ni lepše. Celó velikanska slika orjaškega Michel-Angela v Sikstinski kapeli se s to ne more meriti, kar se tiče pesniškega vznosa v načrtu in v izvršitvi, milobe in raznoličnosti v posameznih skupinah.

Zgoraj stoluje Izveličar, sodnik, sredi angelov. Desnico je dvignil, levico pa nagnil, da bi podprl svoj izrek proti pogubljenim: „Ne poznam vas. Poberite se izpred mene!“ Njegov obraz je poln ostre resnobe, srce ga boli, žalost ga obdaja. Spodaj pod levico njegovo je presunljiv dogodek: hudi duhovi tirajo in besneč podijo prokletu, obsojeno druhal v pekel. Kakšne obraze vidiš med njimi? Groza! Iz vsakega stanú, iz obojega spola, vsake starosti so zastopniki med njimi. Vsaka strast, vsaka pregreha ima svoja znamenja. Nečistemu dekletu se je kača okoli pasú ovila; pohlepnege meniha, ki je prelomil obljubo vednega uboštva, držé vragovi za žep ter ga vlečejo navzdol v peklenški ogenj; pred požrešniki nesó satani sklede, polne strupenih kač; skopuhom izlivajo hudiči raztopljenó zlato v nenasitljiva usta itd. Vse je izgubljeno! Obup, gorjé, neskončna bol je njihov delež.

Brat Ivan je moral imeti velikansko domišljijo, da je naslikal tako mnogolično in raznovrstno snov. In vendar je v vsej sliki popolna jednota, jedna ideja: božja moč in pravičnost! Tu se lahko vidi, kaj pomenijo presunljive besede srednjeveškega, odličnega pevca, Jakopa da Todi, ki je tako peval:

Strašen dan bo dan plačila,
Zemlja se bo v prah združila,
Priča David in Sibila.

Dan jokanja bo in straha,
Ko bo grešnik vstal iz praha,
Šla na sodbo duša plaha.

Risal Jos. Dostal.

Bled.

Tako se vèdejo one nesrečne žrtve, ki dospejo do vrat, nad katerimi stoji, kakor poje nedosegljivi Dante, strašen, obupen napis:

Per me si va nella città dolente,
Per me si va nell' eterno dolore,
Per me si va tra la perduta gente.
Lasciate ogni speranza voi, ch'entrate!

(Skoz mene gre se v mesto zapuščeno
Skoz mene gre se v večne bolečine,
Skoz mene gre med ljudstvo se zgubljeno.
Pustite vsako nado vi, pri vstopu!)

(*Inferno III. 1 ss.*)

Toda ne samo strah in grozo, tudi rajsko veselje je poosebil brat Ivan na tej sliki. Pogled na drugo stran nas takoj popelje iz kraljestva solz in trpljenja v dražestni svet neizmerne, večnega veselja. Kolik razloček

med zavrženimi žrtvami in med izveličanimi duhovi! Roke dvigajo proti sinjim višavam, molijo, hvalijo Gospoda, polni so najslajše radosti, katere še ni pred njimi „nobeno oko videlo, nobeno uho slišalo, nobeno srce občutilo.“ Neki kralj ganjen kleči, poleg njega se devica klečé topi v nebeški radosti; angeli vabijo izvoljence v nebó, objemajo se, poljubljajo: vse je neskončno srečno.

Poleg velike slike je druga manjša, ki nam predočuje, kako vodijo angeli v rajanju različne svetnike v nebo. Dva meniha že klečita gori pred nebeškimi vrati. To je čudapoln, pesniško nadahnjjen prizor. Sic itur ad astra!

Gotovo je Fra Angelico imel v mislih Danteja, ki poje (Parad. VII. 4 ss.)

Così volgendo sì alla ruota sua . . .
Fu viso a me cantare essa sustanza
Ed ella e l'altre mossero a sua danza.

(Tako, vrteč se brzo v ljubkih krogih
Proslavljali Gospoda so pevaje . . .
In polni sladke radosti plesaje.)

V sredini so angeli v krasnih, zares rajskih postavah. Srednji nosi sv. križ, znamenje Odršenikovo. Na levi in desni so angeli-godci, a molčijo, godala so utihnila, ker sodnik govori.

Okoli Jezusa pa je venec izvoljenih svetnikov in svetnic božjih. Na desni je poznati v belo-blesteči obleki Marija, izredno lepa prikazen, poleg nje sv. Peter.

Slika je klasično delo, mojsterski umotvor prve vrste. „V nobeni drugi sliki ni Fra Angelico skupin in posameznih oseb tako

lepo razvrstil, oziraje se na glavno idejo, kakor tukaj; zraven ni nikjer tako mnogi-ličen kakor tu. Sploh se more malokatero slikarsko delo s tem meriti . . . Kako nežno in nepopisno lepo je videti, kako se angeli variji z dušami, njim izročeni, zopet shajajo ter jih peljejo v večni raj.“

Tako sodi o tem delu bistroumni opazovalec St. Beissel. Celó Goethe, ki sicer ni prijatelj verskim predmetom, pravi: „Fra Angelico nas s to sliko omami. Kdor prej po nebesih ni hrepenel, bo vsplamtel v goreči

Duhovsko zdravišče na Dobrni.

želji po rajskem življenju, ko se je napojil sladkosti iz boljšega sveta pri opazovanju te slike.“

Jednake vsebine in jednaka po dovršenosti je druga slika brata Ivana o „poslednji sodbi“. Naročil jo je kamaldulenski samostan v Florenciji, kjer je dolgo visela v prelepi cerkvi. Sedaj je v florenški „Galleria antica e moderna“, kjer jo cenijo na 200.000 lir (= 90.000 gld.).

Akoravno je prvi zelo sličen, je vendar lahko spoznati, da jo je brat Ivan prej do-

vršil, kakor ono; mnogi mislijo, da je le študija za prvo, a tudi kot študija izborna umetniško delo.

Razven imenovanih dveh se nahaja še več Ivanovih slik o „poslednji sodbi“. V palači Corsini v Rimu je delo te vrste, katero cenijo tako visoko, kakor berolinsko. V mestu Leonforte na Siciliji občudujejo istotako Ivanovo „poslednjo sodbo“, bogata zbirka v Louvreu v Parizu šteje drugo med svoje največje zaklade.

(Dalje.)

„Haha! Ti človeče! Gropa, Primož, zgrabita ga!“ vikne Štempihar. „Kaj imaš opraviti na mojem svetu! Zgrabita ga!“

„Le, kdor ima pogum: toda prej naj premisli!“

Med ljudstvom je pa šumelo in vršelo kakor pred nevihto. Štempihar se umakne naglo na Štempiharjevino. Pred hišo se obrne in zažuga:

„Ribnikar, zapomni si današnji dan!“

„Prav ste storili, gospod Ribnikar!“ pri-trjevali so ljudje.

Marijanka zdrсне za Štempiharjem, povzdigne pred hišo pest in zavpije:

„Človek trdosrčni! Oropal in pregnal si nas! Naj ti ne prinese sreče ta zločin! Mi gremo v svet, roke nas bodo živile, a ti glej, kdo bo živil tebe in tvoje otroke! Tudi za-te pride ura!“

„Zapodite jo!“

„Grem! — Ti se boš pa spominjal nas, ko nas nobenega več ne boš videl. Naj ti tekó dnevi brez miru in noči brez spanja!“

„Primate jo! Norí! Norí!“

Podrepnikov Janez je pa vpil gori na steni ljudem.

„Vidite, kakšni bedaki ste! Vsi vidite, da ima Štempihar prav, pa se togotite! Ta Ribnikar se tudi povsod vtika!“

„Molči, duša kupljena!“ razlegne se iz množice!

Ljudje pomagajo pospravljati imetje otrok in se polagoma razhajajo.

„Ni lepo ravnal! Tako jih pripraviti ob vse in še na cesto vreči!“ govorili so ljudje med seboj.

Ali kaj se meni Štempihar za ljudsko mnenje, kdo mu kaj more! ...

Vihar se poleže.

Otroci se razkropé po svetu išoč si službe, Kadunčevina je pa izginila z zemeljskega površja za vselej.

Od tedaj je bil iz Štempiharjevine najlepši razgled na Krtino, in Štempihar je lahko opazoval obiskovalce Pogačarjeve Mice, beležil pridno in delal.

(Dalje.)

Fra Angelico.

(Spisal profesor dr. Anton Medved.)

(Dalje.)

Velik je Fra Angelico v svojih slikah, ki predstavljajo trpljenje Kristusovo ali pa poslednjo sodbo, a največji je v slikah Marijinih. V njih je najuspešneje uporabil svoje umetniške vrline. V tem oziru ga ni nihče prekosil, niti dosegel ne. Njegovi najboljši učenci so le njegovi najspretnejši posnemalci na le-tem polju. Zakaj Rafael tako slovi v svojih dražestnih madonah? Ker se je od brata Ivana največ učil, s tem sredstvom si je pridobil častni priimek „nebeški Marijin slikar“.

Fra Angelico je ustvaril mnogo številne Marijine slike. Marija je bila njegov vzor, za katerega je ves plamtel v globinah svojega umetniškega srca. Marija je bila nje-

gova ljubezen. To pa je tudi kaj lahko umljivo; dvojen povod je imel za to. Pomisliti je samo treba, da je bil brat Ivan, kakor smo že večkrat opomnili, jako pobožen, najčistejšega krščanstva prešinjen menih. A zraven je bil velik, od narave brezdvomno visoko nadarjen umetnik. V njegovem srcu se je toraj spajalo navdušenje za verske predmete, ki so med vsemi najvišji, z navdušenjem za naravno lepoto, ki mora voditi slehernega umetnika. Kateri predmeti bi pa temu dvojnemu navdušenju bolj ugajali kakor Marija? Saj se na njej zreali odsev nadnaravne verske vzvišenosti v čudoviti popolnosti; a istotako je nedosežna dika naravne krasote, vsakovrstnih čednostij, ne-

omadeževanega devištva; zaradi tega pravi tako lepo o njej največji laški pesnik nove dobe, A. I. Manzoni:

Tanto d'ogni lodato esser la prima
Di Dio la Madre ancor quaggiù dovea;
Tanto piacque al Signor di porre in cima
Questa fanciulla ebrea!

(Prva med stvarmi, najvišje hvale vredna
Biti morala je Božja porodnica,
Sam hotel Gospod je, da lepa takó in čedna
Bila ta hebrejska je devica . . .)

Zato jo je brat Ivan slikal z neizmernim veseljem.

Poleg trpečega Izveličarja je stavil kaj rad njegovo žalostno mater. V slikah o poslednji sodbi jo je predložil kot kraljico vseh svetnikov in svetnic. A nebroj je tudi njegovih slik, katerim je v prvi vrsti in jedini predmet Marija. Angelico je bil v to snov ves zaljubljen, v sanjah si je delal za njo duhovite načrte, v prostih trenutkih mu je čopič nehoté risal poteze Marijinega obraza; živa domišljija mu je z vedno sijajnejšim krasom obdajala nebeško Devico in vroče srce je plavalo pogostoma na perutih rajske ljubezni pred njen svetli prestol. Ni minul dan, da ne bi bil po večkrat pokleknil pred njeno podobo ter opravil pred njo, vnet kot seraf, svojo pobožno molitev. Ko ga je zlata zora poklicala iz sladkega sna, vzel je po svoji navadi že izza mladostnih let Danteja ter čital s premišljevanjem in zamaknjen 33., zadnji spev njegovih „Nebes“, ki se prične s skrivnostnim vzosom:

O mati, rajsko čista Ti devica,
Ponižna vsa, a prva vseh stvari.
Ti nada naša, naša pomočnica!
Čednost takó na tebi se žari,
Da On, ki vstvaril zemljo in nebó je,
Ter bitjem vsem življenje podeli,
Za mater Tvoje si hotel teló je.
Le v Tebi našla je ljubezen večna
Pri včlovečenju bivališče svoje.
Božanstva plamen Tebe je prošnil,
Ti solnce si nebes, zemljanov zora srečna! . . .

V Florenciji nekdanj skoro ni bilo cerkve, niti večje palače, v kateri ne bi bila visela Marijina slika od brata Ivana. Še sedaj jih je mnogo v ponosnem mestu, a večina njih je morala rotati po širokem svetu v bogate

zbirke ali pa v blesteča zasebna stanovanja. Posebno lepe so v Londonu, v Frankobrodu in v Monakovem.

Najkrasnejšo njegovo Marijino sliko pa ima vendar še vedno Florencija v slavni zbirki, imenovani „Galleria degli Uffizi“. Dne 11. mal. srpana leta 1433. se je brat Ivan v posebnem pismu zavezal, dovršiti to odlično delo; naročili so je tkalci, ki so imeli v Florenciji posebno bratovščino. V pogodbi se pravi: „Pobotali smo se z bratom Ivanom iz reda sv. Dominika v Fiesolah, da nam bo naslikal veliko sliko naše Gospé, in sicer naslikal z mnogovrstnimi barvami od zlata in srebra, z barvami najboljšimi in najbolj finimi, kar jih sploh je, z vso marljivostjo in umetnostjo; dali mu bomo za vse, za delo in trud, 190 cekinov v zlatu, ali pa še več, kakor bo pač dovršil delo po najboljši vesti z vsemi podobami, ki so v načrtu.“ Torej že priprava za sliko je nekako slovesna in pomenljiva. Njej naj odgovarja veliko delo samo.

Zgodilo se je tako. Tkalci so bili z delom povsem zadovoljni. Še več. Brat Ivan je prekosil vse njihove nade. Napravil jim je umotvor, s kakoršnim se do takrat še nihče ni ponašal v Florenciji.

Poglejmo si ga — preslavno sliko „Madonna dei Linajuoli, Mati Božja tkalcev“.

Marija je v nadnaravni velikosti. Plašč, ki jo obdaja, je svetlo-modre barve. Jezus, ki stoji na njenem levem kolenu, je v rumenkastem oblačilu. Okrog glave Jezusa in Marije je okrogel svit, dovršen z bogato zlato bojo; na tej sliki je sploh Angelico rabil izredno veliko zlata po želji premožnih naročnikov, ki so hoteli imeti ne samo lepo, temveč i bogato sliko. Podoba je bila namenjena za veliki oltar in se je lahko zapirala z vratici, na katerih sta bili tudi dve sliki: sveti Janez Krstnik na desni in sv. Marka od leve Marijine strani. Tudi ti sliki sta dovršeno lepi.

Vsa slika naredi na gledalca mogočen, velikansk utisek. Marija je polna nepopisljivega veličastva. Zdi se nam nebes kraljica,

a ob jednom ponižna deva, dekla Gospodova;
prav tako, kakor pravi naš pesnik:

Miloba trepeta v očeh;
Blagost Mariji razodeta
Na licu je brezkončno sveta.

. . . Roké

K Bogú in Sinu ona proži,
In zdi se, da proseče toži
Človeštva težko Mu gorjé.

Njej mora pač vsakdo zaklicati:

Nikar od tod, nikar, nikar!
Tu pred Teboj srčán in plah
Človeški rod poklekaj v prah,
Srcé Ti svoje nosi v dar! . . .

Dete na njenem kolenu je tako lepo in ljubeznivo! Umetniki, ki prihajajo v Florencijo, posnemajo med vsemi umotvori najprej to neizmerno ljubko prikazen. Zraven pa je čez vse razlita neka tajna, vzvišena pobožnost. Take morajo bitiverske slike! Istina, vedno resnične ostanejo besede, katere je o tej divni sliki zapisal duhoviti kritik Alf. Rio: „On peut dire de lui, que la peinture n' était autre chose que sa formule favorite pour les actes de foi, d'espérance et d'amour.“ (Reči se sme o njem, da mu slikarstvo ni drugega kakor ljubljena oblika, v kateri kaže dejanja vere, upanja in ljubezni.)

A še nekaj neprimerno lepega ima naša slika: 12 angelov okrog Marije na okviru naslikanih. Na malih slikah se težko razločujejo, toliko da se spoznajo. A mojstersko lepi se kažejo v večjih posnetkih. Angelsko nedolžni brat Ivan imel je veliko ljubezen tudi do angelov, kako neki ne bi ljubil čednostni brat svojih vzornih bratcev! S posebnim naporom potrudil se je vselej, angele lepo, dovršeno vprizoriti. Tako posrečilo se mu pa to ni nikjer kakor tukaj. Poosebil je tu pojem o angelih, kakoršnega nam podaje božje razodenje; na teh angelih najdemo lastnosti, katere jim pristojajo. Fra Angelico si je po pravici angele mislil vedno vesele, polne rajske radosti, zato jih je pa tukaj večinoma naslikal z godali, ki naj povzdigujejo nebeško veselje, češ:

V srečnem srcu pesmi živé,
Vzbuja se veseli glas.

Slikal Fra Angelico.

Angel s trobento.

Spodnjih 10 angeljev igra. Prvi, na desni strani od Marije, spodaj, ima trobento, prvi na levi strani udarja na bobenček. Drugi na desni in tretji na levi imata ličen tamburin (kositerne ploščice z donečimi zvončki ob straneh). Tretji na desni in drugi na levi strani imata dolga zakrivljena godala.

Četrtri na desni ima gosli, na levi citre; peti na desni ima priročne orgelce, peti na levi tamburin brez zvončkov. Oba najvišja pripogibata kolena in molita. Čim više toraj angeli stojijo, tem tihotnejši sicer, a vendar tem ljubkeji je glas njihove godbe. Zadnja dva molita, molitev pa je najsijajnejša, Bogu prijetna godba; zato nas nujno opominja 150. psalm: „Hvalite ga z glasom trobente; hvalite ga s petjem in s citrami! Hvalite ga z godali in v zborih; hvalite ga z goslimi in orgelcami!“ Le-ta raznovrstna godba pa je samo različna molitev.

Kako je toraj na tej sliki vse izborna, globoko premišljeno in kako umetno dovršeno! Uprizoriti čiste duhove je najtežavnejša naloga krščanske umetnosti. Angleški estetik Philimore pravi, da v času renesanse niso umetniki nobene stvari tako brezmiselno in nespodobno predstavljali, kakor ravno angelje. („Perhaps, none of the Christian subjects have been more unworthily profaned by the Renaissance“). Celo Perugino in Rafael nista v tem oziru na višini prave dovršenosti; njihovi angeli so le otroci, res sicer rajsko-lepi otroci, kakor posebno ona dva znana na Rafaelovi sliki „Madonna di Sisto“, a ravno s tem načinom izgine pravi pojem o angelih. Oni niso namreč samo otroško nedolžni in otroško srečni, temveč so tudi z razumom in z vsemi dušnimi silami v obilni meri obdarovana bitja. Brat Ivan je tudi to njihovo lastnost vestno vpošteval, radi tega angele pred očuje kot krepostne mladeniče, kakoršne si moramo misliti po Tobijevi knjigi. S tem pa je lepo zjedini v njih pojem vzorne nedolžnosti s pojmom visoke razumnosti. Vsi pa so tako lepi, polni nadnaravne krasote in ljubeznivosti, da je sam Michelangelo pred njimi občudovaje izustil pomenljive besede: „Brat Ivan, dobri menih, je pač gotovo raj obiskal in dobil od Boga dovoljenje, tam kaj si iskati vzorce za svoje angele.“ Kdor jih gleda, bo o njih vzdihnil:

Stvarstva se čaroba nam odgrinja,
Blaženstva oblast duhá prošinja,
Božji prst je v stvarstvu razodet.

Ivanovi angeli stojé na vrhuncu umetniške dovršenosti v vsakem oziru. Znamenje njihove sreče so cvetoči obrazi, znamenje njihove moči in nadnaravne sile je krepost njihovih teles, a v znamenje neprestanega veselja jim podaje brat Ivan še godala, kakor nam kaže naša slika. Angelsko veselje si je domneval Angelico celó tako visoko, da je na nekaterih slikah angele pred očil plešoče, gotovo opiraje se na besede sv. Bonaventure: „Illa gloria coelestis habet amantissimam societatem, quia sancti coram Deo semper faciunt choream omni jucunditate plenam“. (Ista slava nebeška se uživa v najmilejši družbi, ker izveličani pred Bogom vedno rajajo v vsej prijetnosti). Za angele rabi brat Ivan tudi posebno barvo, kolikor mogoče svetlo-blestečo, nekoliko prozorno, kakor da bi i ona imela na sebi znak duševnega bitja.

Ko je to sliko naš Fra Angelico dokončal, zgodilo se je pač, kar pravi pesem:

..... Umetnik sam
Poklekne, solzo z lic obriše,
Hvaležno k Bogu glasno vzdíše:
„Zahvaljam Te mogočni Bog,
Ker vodil si mi delo rok! —

Velečastna je druga Marijina slika brata Ivana, „Marijino venčanje“ ji je vzvišena snov in ime, naša podoba na str. 392 in 393, Angelico jo je bil napravil za kartuzijansko cerkev v Val d'Ema blizu Florencije. Več stoletij je tam v nemala vnete Marijine otroke k pobožnosti in ljubezni do nebeške matere. Dandanes je v bogati zbirki v Florenciji, „Galleria degli Uffizi“ zvan. Na njej se kaže Angelico mojstra za velike skupine, katere so jako težavne. Kakor je iz naše podobe razvidno, razvrstil je brat Ivan snov tako-le: Marija, silno častitljiva prikazen, sedi na desnici svojega Sina. Kristus jo krona, a kako? Ne polaga ji krone na glavo, kakor je običajno na enakih slikah, ampak vzdignil je roko, da bi ji v krono, katero že nosi na glavi, pritrtil še jeden dragi kamenček kot zadnje plačilo in priznanje za njene neizmerne zasluge. Marija ima krono že na glavi; s tem je hotel umetnik reči:

njo so venčali že na zemlji njeni udani otroci in častilci, slaveč jo kot Mater Božjo, venčale so jo njene vzorne, nedosegljive čednosti, venčala jo njena neizrekljiva čast. „Blagor telesu, ki te je nosilo!“ Okoli Jezusa in Marije pa je 40 čudovito lepih angelov, večina med njimi ima zopet različna godala, z nebeško godbo povzdigujejo najslavnejšo rajsko slovesnost. Spodaj pa obdaje velika množica različnih svetnikov in svetnic božjih prestol kralja nebes in zemlje; vidi se jim, da so že vajeni nebeške slave. Angeli so polni življenja, nekateri se ravno pripravljajo k rajanju; častitljivi zbor svetnikov in svetnic pa molči, vsi so zamaknjeni, zamišljeni, polni občudovanja, kakor da še niso vajeni takih nebeških slovesnostij.

Kako je torej vse natančno preudarjeno! Nobena poteza, noben izraz na licu ni brez premisleka.

Nepopisno lepo je na tej sliki blagoglasje v barvah. V ozadju se blišči svetlo zlató; modra in rudeča barva prevladujeta na oblekah, črne in sive ni nikjer, ker ste barvi žalosti, oziroma spokornosti, katerih v nebesih ni. Umetniki te barve brez izjeme občudujejo. Julij Helbig (1808—75), velezaslužni ocenjevalec na umetniškem polju, pravi: „Je-li Fra Angelico kolorist (umetnik, ki hoče z barvo doseči poseben uspeh)? In še kakšen! Dražestne so njegove barve; zlato ume rabiti v tako čudovitem sijaju, da otemni tako rekoč naše solnce. Strmeti moramo nad krasoto njegovih barv; mi srkamo iz njih neizrekljivo sladkost, a ne smemo jih meriti po današnjih pravilih.“

Fra Angelico je vedel barve uporabljati na poseben način. Tudi v tem ga ni nikdo dosegel. Navadno je celo platno prevlekel s samim zlatom, na-nj je še le potem slikal z drugimi barvami in sicer v zelo rahlih in tankih potezah; radi tega so druge barve z zlatom prošinjenje, zlato se za njimi blišči in jim daje neki poseben sijaj. Znal je tudi rabiti najbolj trpežne barve; kdor jih pogleda sedaj, ko so stare že 400 let in še več, poreče, da so slike šele včeraj dovr-

šene. Od nobenega umetnika se niso slike ohranile tako sveže, kakor od brata Ivana; na njih se ne pozna urni beg minljivega časa.

Na tej sliki je bil Angelico v barvah posebno srečen. Velikega pomena so žarki, ki se zadaj za Izveličarjem in Marijo v razkošni obilici razlivajo na vse strani ter divno razsvetlujejo prizor. S tem je podano umetno središče na sliki. Vrh tega pa se obe poglavitni osebi cele slike bliščita v posebni luči ter se čarobno v polnih žarkih odlikujeta med vsemi drugimi. Angelico je gotovo mislil na besede Kristusove: „Jaz sem kot luč na svet prišel, da nobeden, ki v mene veruje, ne ostane v temi.“ (Jan. 12, 46). Kakor da bi bila ta slika samo razlaga navedenih besed! Brat Ivan je hotel ob jednom v gledalčevih prsih vzbuditi občutek, ki ga je ganljivo izrazil laški pesnik, rekoč:

Prelep je v jasnem svitu dan
In néba je obok krasán,
Ko z zvezdami je nasejan;
A tēma ta se luč mi zdi,
Če v srcu mojem zažari
Zveličar moj, poln milosti.

„Venčanje Marijino“ je dragocen zaklad florenškega mesta. Od nekdanj so je umetniki izredno čislali in občudovali. Že vrli neutrudni opisovatelj klasičnih umotvorov, Vasari, je navdušen dejal o njej: „S to sliko je Fra Angelico samega sebe prekosil. Na njej venča Kristus svojo izvoljeno mater, obdan od velike množice angelov in svetnikov. Vse je tako izborno dovršeno, kretanje, gibanje je tako dobro zadeto in izraz na vsakem licu je tako resničen, da občuti naše srce neverjetno veselje in sladkost, ko jo gledamo. Da, zdi se celó, da oni izveličani duhovi v nebesih niso drugačni, ali bolje rečeno, če imajo telesa, ne morejo biti lepši. Vsi svetniki in svetnice, katere nam predstavlja brat Ivan, so polni življenja, kakor da bi jih bil slikal angel iz nebes. Zato so že od nekdanj onega odličnega meniha in slikarja po vsej pravici zvali ‚brat Ivan Angelico (angelski)‘. Resnično povem, kardarkoli to delo gledam — vselej se mi zdi novo in nikdar se ga ne morem dovolj nagledati.“

Ko je l. 1500 mnogo ljudij kartuzijanski samostan, v katerem je bila ta slika, obiskalo, nastale so značilne vrstice narodnega laškega pevca:

Ali šel je Fra Angelico v nebesa,
Da pogleda si obraz Device,
Ali pa Marija prišla je na zemljo,
Da pokaže njemu svoje lice.“

Celó zeló strogi sodnik umetniških del, Fr. Schlegel, je strmeč nad to sliko dejal: „Res, kadar brat Ivan slika nebeške prizore, obdâ svoje angele in svetnike s

tolikim bleskom in svitom, da mu v naravi nikjer ni primere; jedino sijajni odsev v demantu ali pa v mavrici nas na-nj spominja.“

V Napoleonovem času so vzeli s silo tudi to sliko, kakor stotero drugih, ter so jo prepeljali v Pariz, a l. 1815. je na dunajskem zborovanju poslanik mesta Florencije posebej imenoma zahteval, da se ta slika mestu zopet povrne, kar se je v istini zgodilo. (Dalje.)

Književnost.

Slovenska književnost.

Slovenska knjižnica. Snop. 73—74. „Strahomir.“ Izvirna romantična igra v petih dejanjih. Spisal Ivan Benko. Urejuje in izdaja A. Gabršček. Str. 175. Cena 36 kr.

Zakaj neki naslavlja pisatelj svojo igro izvirno? Ali zato, ker ni prevedena? Ali zato, ker meni, da nam bo kazala kaj posebnega, novega, „originalnega“? No, romantika se je pač preživela in današnji dobi več ne prija. Fabula dramatis še ne bi bila napačna, ko bi jo slišali iz ust kakega pustolovnega pripovedovalca. Toda to nerodno obdelovanje snovi! Te medlo risane osebe brez mesa in krvi, brez slehernega pojmljivega značaja! Dejanja se vrši še dokaj, ali ti neutemeljeni, naravnost neverjetni dogodki! Pisatelju je notranjost človeške cele narave povsem neznana, zato množica besed in govorov in samogovorov, ki nam zvené tako na sluh kakor škorcev glas: Tukaj sem. Kje in kdaj silno razburjen človek govori v dolgih perijodah in raztegnjenih epičnih primerah? (Stran 38, 90 itd.) Stavim, da pisatelj še ni 20 let star ali pa vsaj ni bil, ko je to igro pisal. Vsekakor ni zrela za javnost, še malo ne.

„Mlada Zora. Romantiški igrokaz v treh dejanjih.“ Spisal Milovan. Tudi tej igri velja sodba kakor prejšnji, samo v nekoliko milejši meri. Dijalog vendar ni tako najiven, jezik je vzositejši, razvitek naravnejši, osebe jasneje označene. Igra je pač posnetek krasne narodne pesmi. Zakaj pa je pisatelj ni porabil za tragedijo? Tragiška krivda je tako razločno naznanjena, kata-

strofa bi bila tako ganljiva, razdelitev v tri dejanja tako neprisiljena. Koren-lečen spominja na tisto tekočino, katero je pila Romejeva Julija. Glavne napake takih mladostnih delc pa so slabotne motivacije in nepsihološko menjavanje mislij, besed, dejanj. Opazke dvornega norca so včasih zeló omledne. Da bi se on šalil še tudi takrat, ko je z veliko silo smrti ušel in je bil grad njegovega gospoda v največji nevarnosti, to pač ni mogoče, razven če je bil res nor. „In der höchsten Noth hört jede Gemüthlichkeit auf.“

Anton Medved.

Pole s podobami za solo in dom. „Družba za razmnoževalno umetnost na Dunaju“ je izdala prvo vrsto slik (25) z omenjenim imenom. Ta vrsta je kos velike celote, v kateri bo do 500 pol z umetnimi slikami raznega značaja in razne vsebine. Predmeti bodo verski, zgodovinski, prirodopisni i. dr.; slike same pa bodo deloma lesorezi, deloma risbe, deloma tudi barvane podobe. Namenjene so kakor šoli tako tudi domači porabi, mladini, a tudi odrastlim. Za ta namen, da se daleč razširijo, določena jim je cena res nizko, namreč 5 kr. nebarvana, in 10 kr. barvana pola. Prvih 25 pol, katere imamo v rokah, smemo imenovati umetniško delo; nekatere so jako lepe, druge so pa narejene po raznih načinih risarske umetnosti, kateri so dandanes zastopani med risarji. Šoli bodo gotovo v velik prid. — Prodaja teh slik je poverjena c. kr. vodstvu založbe šolskih knjig na Dunaju. (K. k. Schulbücher-Verlags-Direktion in Wien.)

Fra Angelico.

(Spisal] profesor *dr. Anton Medved.*)

(Dalje.)

Brat Ivan je še mnogokrat slikal venčanje Marijino. Z umotvori te snovi iz njegovega izbornega čopiča se ponašajo Pariz, London in celó New York, ki pa nimajo tolike umetniške veljave, kakor neka mala sličica, ki se nahaja v florenški „akademiji slikarstva“. (Slika na tej strani.) To „venčanje“ ni tako umetno, kakor poprej opisano, ker manjka angelov

in svetnikov.

Vendar ima tudi ta neko posebnost: svetlobo, ki iz sredine razsvetljuje ves prizor. Njen učinek je tako znamenit, da se učenci slikarske akademije še dandanes iz te slike nazornim potom poučujejo o svetlobi, o njeni važnosti in o njeni pravi uporabi v slikarstvu.

Opisovati in naštevati še več

Marijinih slik Ivanovih bi bilo odveč; kdor je vestno opazoval le-te, katere smo

si natančneje ogledali, je brata Ivana v tem oziru dobro spoznal.

Raztresene sem ude zbral,
Ne vseh! — a kdor pregleda té,
Spozná mu glavo in srcé!

Taka znamenita dela so Angelicovo slavo urno razširila po vseh deželah. Mnogoteri knez in kralj je želel pozdraviti brata Ivana

na svojem dvoru ter sprejeti od njega kak umotvor. Povabil je prihajalo sčasoma od različnih strani toliko, da sloveči umetnik ni mogel vsem ustreči.

O hvalevrednih njegovih lastnostih je čul tudi rimski papež Evgen IV. (leta 1431. do 1447.) Želel je osebno spoznati občudovanega meniha. Lepa prilika za to se je

kmalu ponudila. Evgen je prišel namreč l. 1434. v Florencijo ter je ondi ostal, radi slabih razmer v Rimu, nad osem let neprenehoma. Bival je v velikem samostanu dominikanskem Maria Novella. Seznanil se je z mnogimi florenškimi umetniki; odkritosrčno jih je čislal ter bogato obdarjal. Odlični kipar in bakrorezec Lavrencij Ghiberti (1378—1455) je naredil prekrasno tiaro, za katero mu je Evgen

plačal ogromno svoto 38.000 zlatov; prvič jo je nosil ob slovesni priliki florenškega cerkvenega zbora, ko je proglasil težko pričakovano združenje izhodnje, razkolne cerkve z Rimom. Stavbar in podobar A. Filarete je dovršil po papeževem naročilu velika vrata za cerkev sv. Petra v Rimu, delo, katero še dandanes krasi ome-

Slikal *Fra Angelico.*

Venčanje Marije.

njeno baziliko, priznano od vseh strokovnjakov kot posebno mojstersko.

Nobenega umetnika pa ni papež s tolikimi častmi in milostmi obsipal kakor našega brata Ivana. Povabil ga je, naj gre ž njim v Rim, v večno mesto; na papeževem dvoru bo imel vsega dovolj, česar koli mu srce poželi. Ko je bil l. 1445. izpraznjen nadškofijski prestol v Florenciji, ponudil je

Slikal *Fra Angelico*.

S. Bonaventura.

Evgen izredno čast bratu Ivanu, a skromni menih je ni hotel sprejeti; ljubši mu je bil slikarski čopič kakor pa nadškofijski palij. Svojemu poklicu se nikakor ni hotel izneveriti, umetnost je morala ostati njegova ne-ločljiva spremljevalka.

Papež Evgen je rano umrl. Njegov naslednik, Nikolaj V. (1447—1455) je ostal Ivanu jednako naklonjen prijatelj in rado-

daren zaščitnik. Pod njegovo vlado so se umetnosti in vede nenadno bujno povzdignile; imele pa tudi niso še nikdar prej bolj navdušenega povspeševalca, kakor je bil Nikolaj. Kakor rožice v solnčni pomladi so vstajali umetniki in učenjaki, pričelo se je novodobno gibanje. Dopolnile so se besede duhovitega Marcijala:

Sint Maecenates, non deerunt, Flacce, Marones!

(Naj bodo Mecenati, potem, Flakcij, ne bo manjkalo Maronov, t. j. nadarjenih pesnikov.) Brez Nikolajeve brezmejne radosnosti bi se ne bilo tako dobro godilo vedam in umetnostim.

Brata Ivana je obsevalo solnce papeževe milosti. Na razpolago mu je bil ves Vatikan; jedina dolžnost mu je bila, okrasiti z nesmrtnimi deli papeževa poslopja. To svojo častno nalogo je izkušal Angelico dovršiti z vso vnemo, s plamtečim ognjem svoje delavnosti.

Prvo njegovo rimsko delo so bile slike v mali zasebni kapelici Evgena IV. Žal, da niso več ohranjene. Resnicoljubni, nam že znani zgodovinar Vasari pravi o njih: „Za Evgena je okrasil kapelico presv. Rešnjega Telesa v papeževi palači, katero je pa sto let pozneje Pavel III. Farnese (1534—1549) podrł, ko je popravljaval vatikansko poslopje. Brat Ivan je slikal na opresno (al fresco) nekatere dogodke iz življenja Jezusovega; umotvori so bili zelo krasni, vse je nad njimi strmelo; sreča je še, da jih je marljivi risar Pavel Jovius posnel in ohranil v rimskem papeževem muzeju.“

Leta 1448. je začel slikati drugo kapelico v Vatikanu, posvečeno sv. Štefanu in sv. Lavrenciju. Plače je imel letne 200 zlatov, ali po našem okoli 2000 gld., vsoto, katero moramo za takratne razmere imenovati jako visoko. Papež ga je hotel s tem za vselej za Rim pridobiti.

Imenovana kapela je mal, neznaten prostor, sedem metrov dolga in štiri metre široka. Na desni strani oltarja je naslikal šest prizorov iz življenja sv. Štefana, na levi steni pet dogodkov iz življenja sv. Lavrencija; na tretji, oltarju nasprotni steni je pa več po-

dob imenitnejših cerkvenih učnikov, kakor: sv. Tomaž, Atanazij, Janez Zlatoust, Avguštin, Ambrozij, Gregor I., Leon I. Med njimi je tudi podoba sv. Bonaventura. (Glej sliko na str. 437.) To je na prvi pogled preprost, vendar velezanimiv umotvor. Opazuj častitljivo glavo, resni obraz, visoko čelo, znamenje vsestranske, bogate učenosti! Ta slika kaže, da je bil Angelico izvrsten portrétist, slikar, ki ume osebe naravno uprizoriti. Umetniki priznavajo jednoglasno z laskavim občudovanjem vrline te slike. Nekega dné jo je strmé gledal učeni kardinal Bellarmin, katerega je bil papež Klement VIII. pripeljal v kapelico. „Zdi se mi — dé kardinal — da hoče Bonaventura govoriti, tako naravno ga je brat Ivan naslikal.“ „Saj bi govoril“, zavrne ga papež, „a po redovnih pravilih mu je prepovedano; samo zato molči.“

Še bolj pa slové v tej kapeli slike iz življenja sv. Štefana in sv. Lavrencija. Jedna n. pr. predóčuje dogodek, kako sv. Lavrencij deli miloščino med berače. Ta slika je mojstersko delo prve vrste. Lavrencij, svetlega, milobnega obraza se kaže v lepem častitljivem oblačilu rimskega dijakona. Da se njegova postava odlikuje od drugih, naredil je slikar zadaj za njim ladijo staroklasične bazilike. K Lavrenciju so prihiteli od vseh stranij ubožci; njihove postave je Angelico pogodil vrlo dobro. Berač, ki steguje ravno roko, da bi miloščino prejel, se vlačí po tleh, z levico pa se opira na stolček. Kako značilen je na levisi Lavrencija slepec, ki išče s palico pot do miljenega dobrotnika ter tava naprej, z levico tipaje po zraku, da se nikamor ne zadene! Kako ganljiva je mati, ki nosi dete v naročju! Njej in otroku se bere na obrazu žalost, glad ju mori, skrajnje uboštvo ju tare. Na drugi strani sta pa dva druga otroka, bratec in sestra; ravno sta sprejela dobrodošli dar, vesela odhajata; kako se smehljata! Rafaela je ta prizor ganil tako globoko, da je rekel: „Ne poznam na polju slikarstva iz vseh dob lepše in boljše skupine, kakor je ta.“ — Na njegovi sliki „Scuola d' Atene“ (atenska šola) se vidi jasno, da je on to sliko dobro poznal ter jo je

tudi posnemal. Brez hib sicer tudi ta slika ni, a vse izginejo pred obilico velikih posebnosti, ki jo dičijo. Res je, kakor pravi bistroumni opazovalec, že imenovani Helbig: „Anatomije se Angelico ni preveč učil, anatomske istinita ta slika ni. Vse je preveč ravno, nekako neokretno. A vendar so Lavrencijeve roke tako radodarne pri delitvi obilne miloščine in dosegaajo svoj uspeh tako odlično, da pozabimo hipoma anatomijo, ko nje opazujemo. Kdo bo tu vprašal, je-li vse v soglasju s slikarskimi pravili, ako pa prikazen sv. Lavrencija na nas tako mogočno vpliva, da bi mu skoraj podali roko z namenom, od njega miloščino sprejeti!“

Dobro premišljena je tudi opazka, katero je o tej sliki naredil priznani ocenjevalec umetniških del, še sedaj živeči Anglež Frederik Crowe: „Uboštvo je nekaj zopernega, vedno se ga človek boji; zaradi tega prav za prav uboštvo ni predmet umetnosti, za slikarsko delo še posebno ne, ker na njem moramo potem uboštvo vedno gledati. Vendar nam brat Ivan tukaj podaja uboštvo, a kako lepo! Skrbno se je varoval in res srečno tudi ognil vsega, s čimer bi mogel žaliti naš čut; vidimo ubožce samo v onih lastnostih, po katerih jih moramo omilovati in ljubiti, božati in podpirati. Angelico je to med vsemi umetniki najbolje razumel, on, ki je živel vedno le na bajni visočini svetlih idejalov. Občudovanja vredna je ta slika, globoko nas gane in presune; sredstva so sicer silno preprosta, a učinek je velik, gotov in zanesljiv.“

Ravno tako lepa in zanimiva je neka druga slika. Predóčuje nam dvojni dogodek. Na levi razlaga sv. Štefan na ulici sv. evangelij. Pred njim sedeč posluša 14 žen in šest mož. Zadetí so vsi zelo naravno; sama pazljivost jih je, strmé čujejo navdušenega dijakona, ki razodeva večne resnice. Na desnem delu slike pa stoji Štefan pred sodniki. Neustrašenost, kakoršna pristojna prvemu mučniku, odseva iz njegovega gibanja. Vnet je za svoja načela in nikogar se ne boji. Vzvišena je njegova oseba, nekaj rajskega ima na sebi. Posebno nam še ugaja, ako jo pri-

merjamo s sodniki; obupni so, vidi se, da ne vedó, kaj bi počeli. Izpustiti ga nečejo, a obsoditi ga — je krivica. Kolik razloček med njimi in med Štefanom!

Ivanovo ime je svojo slavo vedno dalje razširjalo. Od premnogih strani so ga vabili, naj pride slikat nove cerkve, katerih se je takrat v Italiji zidalo na stotine. Italija je bila takrat najbogatejša dežela na svetu. Posamezna mesta kakor Genova, Napolj, pred vsemi pa Benetke so mogočno vladale na morju, imela so vso trgovino v svoji oblasti ter so si s tem pridobila ogromne zaklade. A Lahi niso bili samo bogati, temveč i vzgledno pobožni, za čast božjo odkritosrčno vneti. V dokaz temu je premnogo velekrasnih cerkev po Laškem, ki so nastale večinoma v 15. in 16. stoletju; bogoljubno ljudstvo je za nje darovalo milijone in milijone.

Brat Ivan dolgo ni hotel sprejeti nobene povabila. Le za nekaj časa je zapustil Rim ter je šel v Orvieto, kjer so dovršili velikansko cerkev. Orvieto, ki leži severno od Rima, na južnem podnožju krasnih Apenin, ima rajsko lepo okolico. Bogato mesto je, njegova okolica je v vinoreji najbolj plodovita na vsem Laškem. V prvi vrsti pa slovi Orvieto po svoji divni cerkvi, katedrali, kakoršno ima le malokatero mesto na svetu. 50 milijonov lir je stala ponosna stavba; najslavnejši zidarji in kiparji so jo dogotovili

in slednjič naj bi jo še najslavnejši slikar svoje dobe, Fra Angelico, oslikal. Posebno odposlanstvo mestnega starejšinstva pod vodstvom izbornega benediktinca Frančiška di Barone je šlo v Rim prosit papeža Nikolaja, naj pošlje svojega slikarja brata Ivana v Orvieto. Papež je vso stvar prepustil Ivanu samemu. Angelico je po dolgem prigovarjanju privolil in obljubil, da pride okrasit velikansko hišo božjo. A ne bo ostal celo leto v Orvietu, temveč le poletne mesece, od majnika do vinotoka. Neizmerno je bilo veselje v Orvietu, ko so zvedeli, da pride papežev ljubljeneec sam povzdignit krasoto toli lepe cerkve. Ko je Angelico prišel v Orvieto, bil je sprejet s kraljevimi častmi, s cveticami so obsuli ceste, kot zmagoslavnega vojskovodjo ga je pozdravljalo ljudstvo.

Vse je bilo veselo, žalosten pri radostnih sprejemnih svečanostih je bil samo — Angelico; zoperne so mu bile tolike časti, ponižen menih, kateri je vedno hrepenel samo Bogu slavo izkazovati, ni mogel prenašati šumečih narodnih slovesnostij.

Kar so prebivalci od brata Ivana pričakovali, to jim je tudi vrlo spolnil. Marljivo se je lotil dela. Da bi pa tem izdatneje napredoval, pripeljal je iz Rima najboljše svoje učence, ki so mu pomagali pri težavnem podjetju.

(Konec.)

Zadnje jutro.

Stal na pragu sem zarana
Rodne, materinske koče,
Svit se je porajal dana,
Vshajalo je solnce vroče.

V seči žvrgolela tica
Svojo pesem je otožno,
Zrakom plula lastavica
Tje čez vasico ubožno . . .

Zadnje jutro . . . Dan slovesa . . .

V širni svet iskāt grem sreče —

Solza sili iz očesa,

V prsih srce mi trepeče . . .

Fr. Ks. Meško.

Fra Angelico.

(Spisal profesor *dr. Anton Medved.*)

(Konec.)

Angelico je naslikal v katedrali v Orvietu sledeče umotvore: 1. Jezusa, ki prihaja obdan od 35 angelov, na oblakih nebá, k vesoljni sodbi. Krasna je ta slika, njen utisek v srcu vsakega gledalca je mogočen, nepopisen. Ko je orvietsko ljudstvo prvič videlo to sliko, plakalo je, pripoveduje zgodovinar Bartoli, kakor da bi je strašil grozen potres. Tako je bilo vse ganjeno. 2. je Angelico naslikal Marijo sredi apostolov in štirih cerkvenih učencov. Pravijo, da je to najlepša slika, karkoli jih je v Orvietu dovršil. Je pač lahko verjetno, saj vemo, kakšen nedosegljiv umetnik je Angelico, kadar slika svoj nebeški vzor, Mater Božjo. Ker smo ga v tem oziru že dovolj opazovali in občudovali, bila bi sedaj vsaka beseda odveč. 3. „Častiti zbor starozakonskih prerokov.“ Tudi to je velekrasno delo. Posamezne osebe so nadnaravne velikosti. Vsa slika je dolga 10 metrov. Trikotna je, ker je naslikana na stropu gotične cerkve. Preroki sedé, zamišljeni v svoja prerokovanja. Vedeti je treba, da je vrhunec umetnosti v večji skupini v gibanju, kretanju različnih oseb. Tukaj pa gibanja ni. Osebe samo mirno sedé. Med njimi ustvariti umetniški uspeh je jako težavno. Angelico je vporabil vso svojo domišljijo, da bi izraz na licu vsakega preroka kolikor moči izvirno narisal, ter tem potem dosegel oni umetniški uspeh. In to se mu je kaj dobro posrečilo. Le poglej preroke po vrsti, vsi so zamišljeni, a vendar je izraz na njihovem licu tako različen, da si niti dva nista podobna, bodisi po svojem obrazu, bodisi po mislih, ki se jim berejo na licu. Zraven je na sliki občudovanja vredna mnogoličnost gledé na starost posameznih prerokov; videti je osivel starček poleg krepostnega moža, upali obraz, ki že smrti pričakuje, poleg cvetočega, življenja polnega

lica. V tem tiči velika umetnost te slike. Krasen je tudi trikotni obrobek, ki diči ves umotvor kakor lep in bogat okvir. Strokovnjaki pravijo, da spada ta slika med najlepša dela klasične dobe. 4. je brat Ivan naslikal dolgo vrsto angelov, ki nosijo različna orodja, znana iz trpljenja Gospodovega. Kako velik je Angelico v svojih angelih, že vemo; tudi tukaj je pokazal v tem oziru veliko spretnost in umetniško silo.

Ivanove slike se v Orvietu niso dobro ohranile. Zid je bil še prevlažen, barve so se radi tega prepočasi osušile, pozneje pa so hitro obledele. V 17. veku so morali vse zopet preslikati, dandanes so torej orvieške slike le deloma Ivanovi umotvori: načrt, prvoten obris je njegov, a barve so drugih umetnikov.

Kljub temu pa umetniki jako slavé ta dela. Umetnik, ki pride v Rim, tešit svoje hrepenenje na nesmrtnih delih, obiše tudi Orvieta, da se uči ob izbornih slikah prekrasne cerkve.

Orvieška cerkev je ob jednom imenitna romarska cerkev, katero obiskujejo vsako leto mnogi tisoči pobožnega vernega ljudstva. Ivanova Marija je znana kot čudodelna podoba Matere Božje.

Začetkom meseca vinotoka se je Fra Angelico vrnil v Rim. V Orvieta ni šel več nazaj. Sicer še ni dovršil vsega dela, katero so od njega verni prebivalci pričakovali, vendar je ustavil v Orvietu svoje podjetje. Zakaj tako rano? Ni mogel več slikati. Starost je slabila njegove moči, gasila je plamen njegove prej toli vnete delavnosti. Oči so ga zapuščale, desnica je odrvenela, njegov čopič je izgubil prejšnjo spretnost.

Angelico je onemogel. Pobožen, tih in ponižen je bil vedno; a ko je čutil, da bo treba kmalu stopiti pred večnega Sodnika, bil je še

resnejši; ogibal se je skrbno svetnega šuma in iskal zavetja v samostanski tihoti. V njej je našel svoj raj, izkusil je, kako resnične so besede sv. Bernarda:

O beata solitudo,
O sola beatitudo!

Leta 1454. je slikal svoj zadnji umotvor, „Vstajenje Gospodovo“, ki se sedaj nahaja v veliki in bogati slikarski zbirki v Torinu. Delo je lepo, povsem vredno svojega mojstra, le barve so nekoliko preblede. Kakor je Rafael s svojo zadnjo sliko, s „Izpreme-

Slikal Fra Angelico.

Zbor prerokov. (V Orvietu.)

njenjem Kristusovim“ izrazil željo in nado svojo, da hrepeni biti izpremenjen v večnosti, tako je tudi brat Ivan s svojim Vstajenjem zaznamoval svoje bodoče vstajenje iz groba umrljivosti, svoj prihod iz doline solz v presrečni raj neminljive radosti.

Dokončavši to sliko je odložil svoj slavní čopič za vselej. Obolel je, a na čem, ni znano. Sploh je sklep njegovega življenja zavrt v

popolno temoto. Tako je on hotel. Svoje sbrate je prosil, naj nikomur ne povedó, kako se mu godi; bal se je namreč v svoji izredni skromnosti, da bi ljudje za njim popraševali. Želel je celó, naj njegove smrti nikomur takoj ne naznanijo, temveč naj ga na tihem pokopljejo ter šele nekaj dnij po pogrebu v cerkvi oznanijo, da je brat Ivan umrl ter se priporoča v pobožno in obilno molitev.

Tako se je tudi zgodilo.
 Pomladi — dneva zgodovina ne pové —
 l. 1455. je umrl Angelico. Pokopali so

Slikal Fra Angelico.

Angel z bobenčkom. (V galeriji
 v Florenciji.)

ga v cerkvi, poleg katere je v Rimu vedno,
 vseh 10 let, stanoval, katero je tudi okrasil
 s plodovi svoje umetnosti; pravijo ji Santa

Maria sopra Minerva, Marijina cerkev, sezi-
 dana na razvalinah nekdanjega svetišča bo-
 ginje Minerve, od tod njeno ime. Krasna
 je, najlepša v gotskem zlogu v Rimu. (Naša
 podoba na str. 408. kaže njeno notranjščino.)
 Blizu velikega oltarja, pod katerim počiva
 truplo učene in čudodelne dominikanke, svete
 Katarine Sijenske, je grob brata Ivana.
 Tukaj počiva veliki umetnik.

Okrog po cerkvi je mnogo grobov slavnih
 mož, katerih imena so z zlatimi črkami za-
 pisana v svetovni zgodovini, posebej še v
 povestnici lepih umetnostij. Poleg Ivana le-
 žita oba velika, nedosežna Mecena lepih
 umetnostij, papeža Leon X. in Klement VII.
 iz preslavne medicejske rodovine; blizu sta
 Urban VII. in Benedikt XIII.; nadalje ognje-
 viti govornik Janez Turrecremata in „čudež
 učenosti“, Viljem Durandus.

Med njimi torej uživa v smrtnem snú
 mirni pokoj blaženi Angelico, angelski
 Ivan. A duh njegov radosti se brezdvomno
 v sinjih visočinah, katerih odsev se nam
 tako dražestno zrcali iz mnogih njegovih
 slik. Vsaj so mu že sovrstniki vsi pridejali
 priimek „beato“, blaženi! Da, da:

Telo ti sladko spalo bo
 Globoko pod zemljó,
 A duh visoko vrh zvezdã
 Z duhovi rajskimi ti biva;
 V objetju večnega Boga,
 Tam blaženstvo neskončno vživa,
 Visoko vrh zvezdã . . .

Šele čez več tednov po njegovi smrti je
 Rim zvedel, koga je izgubil. Žalost je bila
 splošna. Papež Nikolaj sam je ves potr zã-
 jokal, ko je zvedel, da je njegov najdražji
 ljubljeneec umrl. Zaukazal je, da se mu po-
 stavi dostojen spominik v cerkvi S. Maria
 sopra Minerva. Na levi strani, v zadnji steber,
 poleg velikih vrat je vžidan spominik iz ble-
 stečega marmora. V dominikanski obleki je
 izklesan kot mrlič Fra Angelico; gotovo
 je to delo kakega kiparja, ki je Ivana
 dobro poznal. To je jedina podoba, ki se je
 od brata Ivana ohranila do današnjih dni.
 On je bil preskromen, da bi bil svojo sliko
 zapustil potomcem. Na spominiku je sledeči,
 zeló preprosti napis: „Hic iacet vene-

(rabi)lis pictor Fr(ater) Io(annes) de Flo(rentia) ordi(nis) praedicatorum 14LV.“ (Tukaj počiva častitljivi brat Ivan iz Florencije, reda dominikanskega 1455).

Pod njim pa stojita dva distiha; poroča se, da sta iz izbornega peresa velikega papeža Nikolaja V. Sloveti:

Non mihi sit laudi, quod eram velut alter Apelles,
Sed quod lucra tuis omnia, Christe, dabam,
Altera nam terris opera extant, altera coelo.
Urbs me Joannem flos tulit Etruriae.

Ali v metrični prestavi:

V čast se meni ne šteje, da bil sem drugi Apeles,
Temveč, da vse sem moči Kristu samó daroval.
Druge zasluge zemlja zahteva in druge nebesa.
Meni Ivanu je dom roža etrurijskih mest.

Neizmerno lepši in dragocenejši kakor le-ta, je pa spominik, katerega si je Angelico sam postavil z nesmrtnimi umotvori. V zlati knjigi lepih umetnostij se neizbrisljivo blesti njegovo slavno ime.

Sodba o bratu Ivanu in ocena njegovih del je jednoglasna, polna priznanja in laskave slave. Izraziti se dá v sledečih besedah: Angelico zavzema na obširnem polju lepih umetnostij posebno častno mesto.

On je prvi veliki umetnik v novodobnem zmislu. Umetnost se je v novejšem času, posebno v 16. stoletju povzdignila na vrhunec popolne dovršenosti. Angelico je vodnik in vzor na slavnem potu. Vsi poznejši velikani so se od njega učili, posnemovaje njegova odlična dela. Rafael je opetovano sam priznal, da je Angelico njegov učitelj; a tudi brez teh besedij bo Ivanov izdatni vpliv na Rafaela vsakdo takoj spoznal, ki natančneje opazuje njegove slike. Istotako Michelangela brez brata Ivana ne bi bilo, njegovo sikstinsko kapelo obseva jasen žar Ivanovih slik.

Angelico je bil čudno marljiv; delal je neumorno. Njemu so bile neomahljivo načelo pesnikove besede:

Življenje ti bodi delaven dan
Od zore do mraka rosán in potán!

Radi tega je število njegovih slik silno veliko. Skoraj neverjetno je, da je menih, ki dolžnostij svojega poklica ni nikdar zane-marjal, ustvaril toliko dovršenih del. Kako urno je slikal, kažejo najjasneje njegove slike

v Orvietu. Štirje veliki, zelo obsežni umotvori so, a dogotovil jih je v treh mesecih! Po Vasarijevem mnenju bi za-nje navaden umetnik potreboval najmanj dve leti. In vendar na njih ni nič površnega, lahkomiselnega, pretiranega. Vse je z najvestnejšo skrbjo dovršeno.

Angelico je sploh ravno v malih neznatnih potezah, katere drugi navadno zanemarjajo, največji mojster. Zato slike njegove tako ugajajo; glej jih od blizu ali od daleč, povsod so krasne.

Glavna moč Ivanovih del pa je misel, ideja, ki ga je vodila. Njegov čisti, neomadeževani značaj, lepota in nedolžnost njegove duše, je razlita po vseh umotvorih. Kakor izrazi pesnik svojo notranjščino v vidnih pesmih, tako jo razodeva tudi umetnik na svojih umotvorih; njegova dela so zrcalo njegovega srca.

Angelico je bil vzvišen v svojih idejah. Njegova domišljija se je vpenjala proti nebesom. Od zemlje, od narave je porabil le to, kar je npravstveno lepo in blago, kar nosi znak nadnaravne lepote. In to je prav, tako bi moralo povsod biti. Saj umetnost uprizarja lepoto, ne samo narave, ki utegne biti tudi nelepa ter potem žali naše najblažje čute.

Treba si je zapomniti to najvišje načelo prave umetnosti za vsako njeno stroko.

Lepota pa izvira od svojega večnega vzora, ki je — Bog. Zato umetnost ni nikdar prava, ako se kakorkoli pregreši proti Bogu, ali če človeka od njega odvrča.

Kako vestno se je Angelico po tem načelu ravnal! Nihče ne tako, kakor on.

Duhoviti Anglež Crowe je popisal ves navdušen svoje umetniško potovanje po vaticanskih zbirkah. Občudoval je Rafaela, strmел je nad Michelangelom v sikstinski kapeli, poleg katere je kapelica sv. Lavrencija s slikami brata Ivana. Med drugim lepo pravi: „Mnogokrat sem si ogledal Rafaela in Michelangela, nedosežna prvaka lepih umetnostij. Vsak obisk v Vatikanu je moje občudovanje povečal, posebno, ako me je g. profesor in papežev dvorni slikar Fr. Zajc spremljal ter mi razlagal njuno čudno lepoto. Nekega

dné nas je bil mnogo povabil; sami smo bili; ni bilo niti sitnih Amerikancev, niti preradovednih Angležk, ki drugekrat gledalce samo motijo. Tihota in mir sta vladala v svetiščih umetnostij, po katerih je že toliko tisoč obiskovalcev romalo iz vseh dežel in vseh narodov. Vsi smo bili jednega mnenja. Veselili smo se izrednega umetniškega užitka. Slednjič smo šli še vsi v kapelico brata Ivana. Prej smo gledali blesteča Rafaelova dela, radi tega so se nam zdele začetkoma Angelicove slike nekako preproste in preskromne. Naš globoko misleči voditelj pa je dejal: 'V teh priprostih slikah leži mnogo, mnogo, in nekaj neprimerne.' In res. Rafael in Michelangelo sta silna velikana. Toda nobeden od njiju nima tistih posebnosti, katere ima v obilici Angelico. Pri njiju prevladuje telo: pri Rafaelu telesna lepota, pri Michelangelu telesna krepost, pri obeh pa samo telo; pri Angelicu pa ne opazujemo toliko telesa, kakor duha; pri onih te zanima titanska moč, pri Ivanu božja ljubezen, pri onih najdeš občutljivo snov, pri tem pa pravo poezijo; tam vlada narava, tukaj nadnarava. Prepričan sem, da sta si sikstinska kapela in kapelica Angelicova popolnoma nasprotni; v oni te pozdravlja lepa, čudovita narava, v tej pa divni raj."

Pred podobami brata Ivana bi moral vsklikniti:

V lepoto čarobno zamaknjen strmim,
Ko zrem v svetišče nadzemeljsko to;
Srcé mi neskončno je polno takó,
Kot zrl bi v odprta nebesa.

Phillimore, odličen pisatelj na umetniškem polju, dobro sodi, ko pravi o Angelicu: „Brata Ivana ni motila nobena posvetna stvar. Vzvišen je bil nad vse zemeljske razmere, a utrjen v življenju, ki se je gibalo bolj po nebesih, kakor pa po zemlji. Ni imel niti volje, niti sposobnosti, kaj slabega v katerem oziru koli naslikati. Najslabša njegova podoba je nespokorjeni hudodelnik na križu; on ga ni mogel umetniško pravilno uprizoriti, ker je zločinec po vsem zoprni njegovemu duhu. Kolik mojster pa je, ako slika ljubi mir v raj in vse, kar

nanj spominja! Zato se je pečal tako rad z angeli in svetniki ter jih obdal z nadnaravno krasoto; nje je obdal s cveticami in z barvami, katerih blagodejna čarobnost še sedaj, že več nego 400 let po njegovi smrti, gledalcu njegovih slik jasno priča, kako je plamtel umetnik po rajskih visočinah, po večni sreči, po krasoti drugega, bodočega življenja."

Kdor se zamakne v lepoto njegovih slik, čuti ž njim, srce se topi v sladkosti, ker se zdi preneseno v neki drug, srečnejši svet. Ko sem v Florenciji zrl v njegovo divno sliko, zgoraj opisano „Mater božjo tkalcev“, ter sem se vtopil v krasoto Angelicovih angelov, zdelo se mi je, da jih vidim plavati doli iz sinjih višin, prav tako, kakor nam ta prizor slika izborna pesem „Svetá od-kletev“:

Kot jasni vtrinki trop duhov
Spusti se v solzni dol,
Nesoč zemljanom blagoslov
In lek za žal in bol.

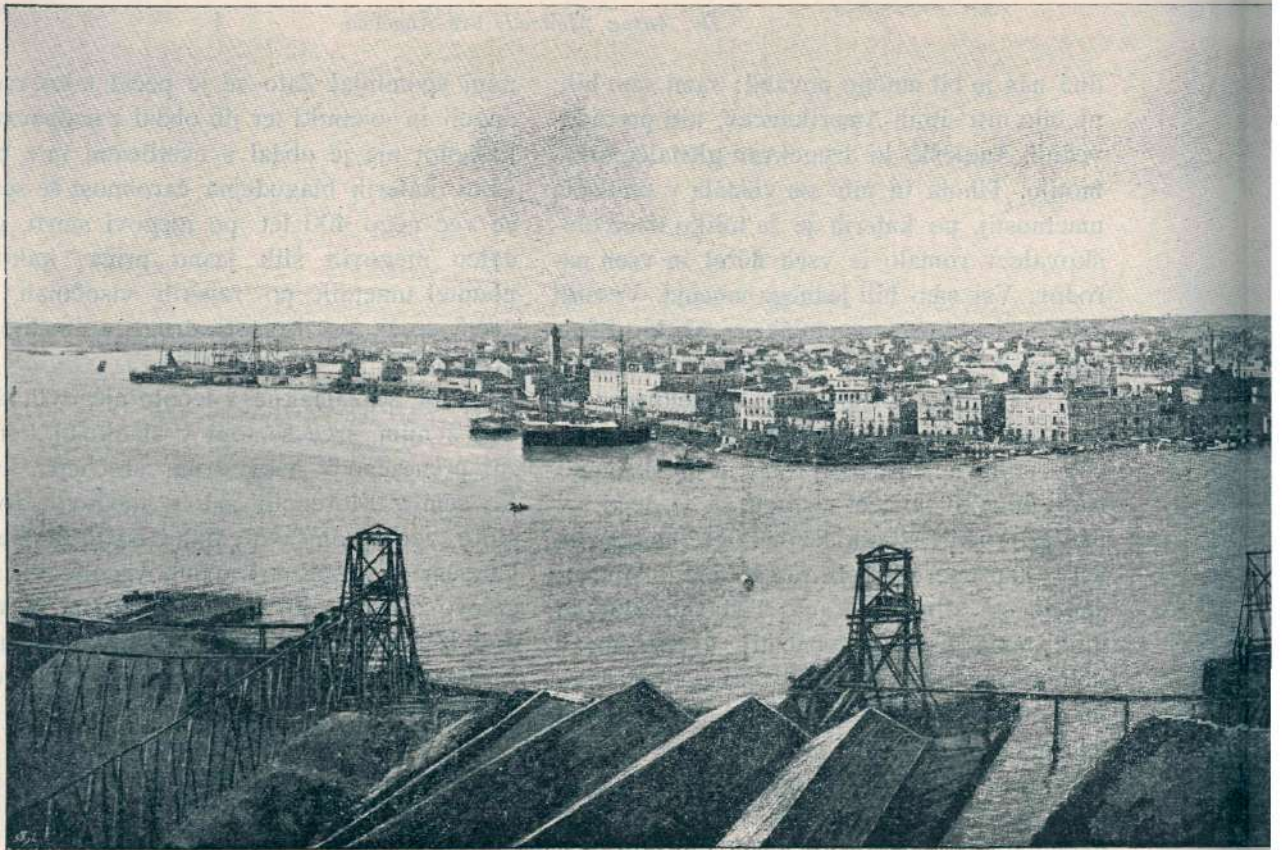
In razkropi se solnčni trop
Iskreč na vse strani;
Pod slamnati in zlati strop
Zdraveč, blažeč hití.

Resnice solnce sije zdaj,
Ljubezni greje žar,
In svet je zopet cveten raj
In srečna vsaka stvar.

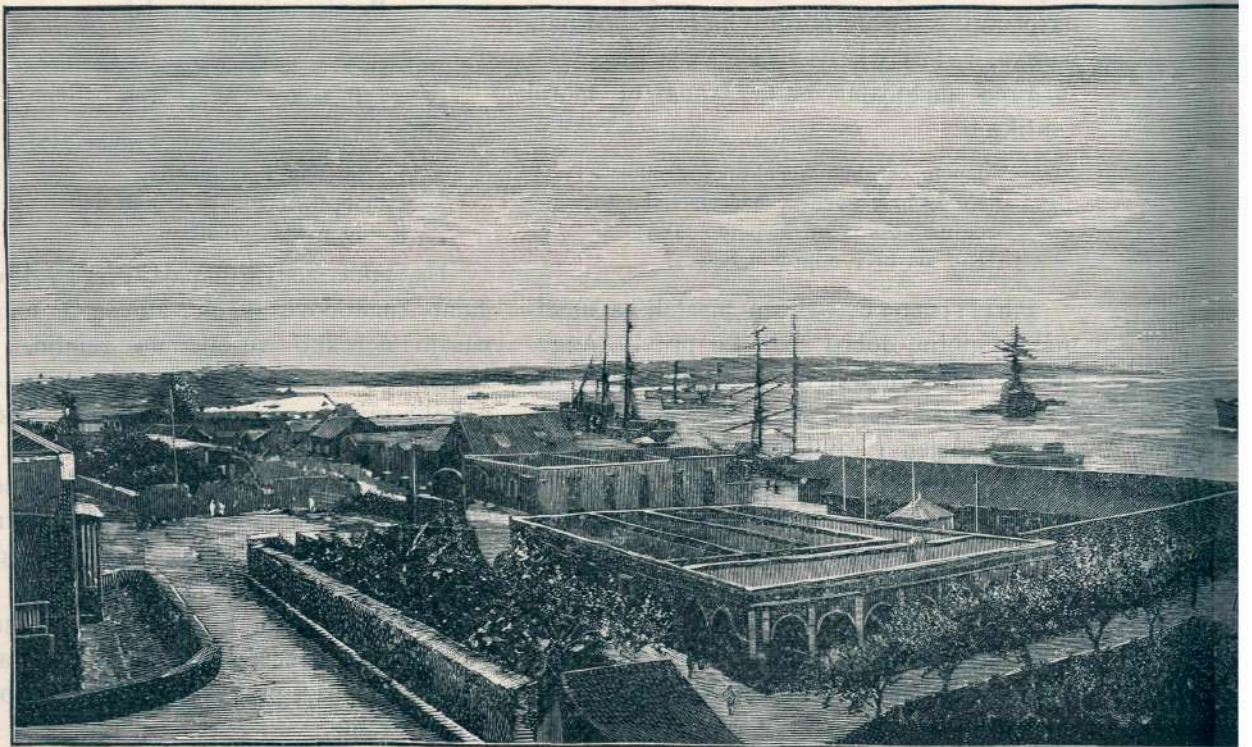
Z višav nadsolnčnih kraljev kralj
Se zemlji nasmehljá,
In prst njegov iz daljnih dalj
Jo dvigne do nebá.

Da, taka čustva napajajo srce, ko gledamo Angelicove angele; zdi se, da nam pri-
našajo nebeško veselje na zemljo. Tako
vpliva več ali manj vsaka slika brata Ivana
o kaki rajski, nadnaravni snovi. Rekli bi,
da brati zemljo z nebom.

„Z njegovega vzvišenega stališča se zdé
zemeljske stvari mile, ljubke in prijazne. V
njegovih svetlih višavah je vse blagoglasje
in soglasje; zemeljski šum in ropot doní,
kakor bučanje morskih valov, samo toliko
tje gori, da nebeščanom presladke radosti
še bolj poviša“, pravi o Angelicu bistrumni
kritik Frantz.

Mesto Havana

Luka S. Juan na oto

ana na Kubi.

otoku Portoriku.

Pri umetnikih poglavitna moč ni zunanja oblika, navidezni blesk; plemenitost vsakega umotvora je vodilna misel, ki preveva delo; ona mu je živi duh. Čim višja in lepša je misel, tem popolnejši je umotvor.

Zato so pa najlepša dela umetnosti verskega značaja: tako je bilo pri Rimljanih in Grkih, tako i povsod v novejši dobi. Kdo ne bi pritrdil Avgustu Schlegelu, ki pravi: „... Umetnost je odsev božjega bitja v naravi, ozira se na nebo in na zemljo; radi tega pa tudi mora pri njej svet in nebo sodelovati, ako hočemo, da bo prospevala.“

Angelico je to geslo nosil v srcu, priporočal svojim učencem, v dovršeni obliki izrazil na svojih slikah, Angelico je „slikar čiste verne duše“, kakor ga dobro imenuje Woermann.

Ali pa Angelico tudi vsem ugaja? Za večšake in strokovnjake je odgovor na to vprašanje jasen. Ne tako morebiti oziraje se na več ali manj nevedno občinstvo.

Oj dobro, predobro mi znan je svet.
Ta v jeden, ta v drugi zaljubljen je cvet;
Ta ljubi vijolice cvetje pobožno,
A drugemu zdi se preskromno, pretožno,
In cvet je le všeč mu ponosno odet.
Kako bi vsem bilo ustrezati možno!

Toliko pa je gotovo: kdor pozna umetnosti prva in temeljna načela, kdor čuti idealno ter se trudi vedno više na vrhunec istinite lepote in vsestranske popolnosti, le-ta bo z veseljem odločno priznal in zaklical daleč tje v svet: Fra Angelico, blaženi Ivan, je slavni velikan, ponos in dika na večno krasnem polju lepih umetnosti.

Slikal Fra Angelico

Sv. Janez Evangelist. (V kapeli papeža Nikolaja V. v Rimu.)

Andreejevo potovanje proti tečaju.

(Spisal prof. dr. Simon Šubic.)

(Dalje.)

II. Andreejev vzlet.

Predlanskim je izpodletelo Andreeju na tem, da balon še ni bil pripravljen za vzlet, ko je vel ugodni veter od juga proti severu. Ko je pa bil dovršen, tedaj ni bilo dočakati

vnovič juga. Zato je Andree tedaj opustil vzlet ter sklenil ponoviti naslednje leto (1897) svoj poskus in sicer bolj zgodaj, predno mine pravi veter.

Namenjen je bil na Spitzbergijo pripeljati popravljen balon takoj začetkom po-